

Začínáme s **GRV**

**případová studie k začleňování globálního
rozvojového vzdělávání na českých školách**

Začínáme s **GRV**

**případová studie k začleňování globálního
rozvojového vzdělávání na českých školách**

Začínáme s GRV

případová studie k začleňování globálního rozvojového vzdělávání na českých školách

© **Člověk v tísni, o.p.s., Praha 2009**

Všechna práva vyhrazena.

Editoři: Petra Skalická, Lenka Sobotová

Autoři: Miroslava Belhová, Jitka Čierná, Hana Máková, Anna Mazáčová, Simona Medunová, Dana Mocová, Lubomíra Moravcová, Pavel Schwarz, Petra Skalická, Lenka Sobotová, Dagmar Smetiprachová, Ilona Tomanová, Ivana Vlachopulu, Renata Zelenková

Dále spolupracovali: Iva Blehová, Miloš Dočekal, Martina Novotná, Alena Poradová, Irena Rudolfová, Jitka Vlachová, Markéta Hubová

Jazyková úprava: Jitka Kodrová

Design: Tomáš Hrůza

Vzdělávací program Varianty

Člověk v tísni, o.p.s.

Šafaříkova 635/24, Praha 2

varianty@clovekvtsni.cz

www.varianty.cz

www.clovekvtsni.cz

ISBN 978-80-86961-87-3

O projektu Náš společný svět	4
Co je GRV?	5
O partnerských školách	7
• Střední odborná škola veřejnoprávní a sociální, Stěžery	7
• Střední odborná škola řemesel a služeb, Děčín	9
• Střední škola technická, Ústí nad Labem	11
• Gymnázium Přípotoční, Praha 10	12
Jak začít s GRV	14
GRV ve školní praxi	17
• Střední odborná škola veřejnoprávní a sociální, Stěžery	17
• Střední odborná škola řemesel a služeb, Děčín	27
• Střední škola technická, Ústí nad Labem	41
• Gymnázium Přípotoční, Praha 10	54
Závěrem	64
Kde hledat inspiraci	65

O projektu **Náš společný svět**

Publikace, kterou právě držíte v ruce, vznikla v rámci projektu Náš společný svět podpořeného z prostředků Ministerstva zahraničních věcí ČR v rámci Programu zahraniční rozvojové spolupráce ČR. Přináší Vám shrnutí ročního úsilí čtyř škol začlenit do svých dokončovaných školních vzdělávacích programů (ŠVP) témata globálního rozvojového vzdělávání (GRV).

Hlavním cílem projektu bylo přispívat k rozvoji kompetencí učitelů pro kvalitní výuku globálních a rozvojových témat a podporovat tak na českých školách jejich cílenou a dlouhodobou integraci do výuky, aktivit a života škol. Nástrojem k dosažení těchto cílů bylo realizováno hned několik, od školení učitelů a budoucích učitelů v oblasti GRV prostřednictvím organizovaných kurzů (e-learning, tematicky zaměřené semináře, letní škola) přes pravidelné informování a osvětu o tématech GRV až po intenzivní spolupráci se čtyřmi partnerskými školami z různých regionů ČR.

Mezi spolupracující školy patřily Střední škola technická v Ústí nad Labem, Střední odborná škola veřejnosprávní a sociální ve Stěžerech u Hradce Králové, Střední odborná škola řemesel a služeb v Děčíně a pražské Gymnázium a sportovní gymnázium Přípotocín. Jejich konkrétním zkušenostem z projektu je věnována tato publikace. Každá škola přistoupila k realizaci společného cíle různě a na následujících stránkách máte možnost inspirovat se čtyřmi pohledy, jak zařadit globální rozvojové vzdělávání do výuky.

V prvních třech měsících spolupráce se školami absolvovalo jejich 14 pedagogů e-learningový kurz globálního rozvojového vzdělávání a navazující třídenní seminář věnovaný interaktivním metodám výuky. Spolu s dalšími kolegy i z jiných českých škol byli vyškoleni v tematických specializacích lidská práva (Být a být bit...) nebo klimatické změny (Křehká rovnováha). Tato témata některé z nich ovlivnila i při integraci GRV do výuky na svých školách. Společně se učitelé z partnerských škol setkali znovu na workshopu, který jim měl pomoci v začleňování globální rozvojové problematiky do jejich ŠVP a být jim inspirací pro přípravu jednotlivých vyučovacích hodin, školních projektů či jiných aktivit. Poté probíhaly na školách individuální konzultace.

Příprava ŠVP s obsahem témat GRV byla zakončena v letních měsících 2009. V 1. pololetí školního roku 2009/2010 byl věnován prostor realizaci prvních aktivit podle vytvořených plánů. Jednalo se o klíčovou etapu projektu, kdy učitelé získali cennou zkušenost ve vlastní praxi, kterou mohou využít v budoucnu při integraci témat GRV do výuky i každodenního života školy a rovněž ji předávat svým kolegům. Na závěrečné konferenci projektu učitelé z partnerských škol sdíleli nabyté zkušenosti nejen mezi sebou, ale i se zástupci z dalších škol. Ke sdílení zkušeností by měla sloužit i tato publikace.

Doufáme, že inspirace, doporučení a nápady, které Vám přináší Vaši kolegové, přispějí k dalšímu rozšíření výuky GRV v prostředí českého školství a zároveň i k výchově budoucích generací kriticky a otevřeně smýšlejících o našem společném světě.

Tým vzdělávacího programu Varianty

Globální rozvojové vzdělávání je celoživotní vzdělávací proces, který přispívá k pochopení souvislostí mezi vlastním životem a životem lidí na celém světě. Usnadňuje porozumění procesům ekonomickým, sociálním, politickým, environmentálním a kulturním, které ovlivňují naše životy. Globální rozvojové vzdělávání rozvíjí dovednosti a podporuje hodnoty a postoje, které jedincům umožňují aktivně se podílet na řešení lokálních i globálních problémů. Směřuje k přijetí spoluzodpovědnosti za vytváření světa, kde mají všichni lidé možnost žít důstojný život podle svých představ.

Jaké jsou cíle GRV?

Postoje a hodnoty

Lidé:

- přijímají zodpovědnost za sebe a svět, ve kterém žijí;
- jsou motivováni k tomu, aby se aktivně podíleli na řešení místních problémů a přispívali k řešení problémů na regionální, národní i mezinárodní úrovni, a to i v situacích, ze kterých jim neplynou přímé výhody;
- jsou si vědomi výhod spolupráce s ostatními;
- respektují odlišné názory a pohledy na svět;
- jsou solidární s lidmi v tíživé situaci.

Dovednosti

Lidé:

- využívají nástrojů demokracie při podílení se na veřejném životě;
- dokážou vymezit problém, analyzovat ho, hledat různá řešení, vybrat nejvhodnější řešení a využívat při něm vlastní zkušenosti i zkušenosti ostatních;
- dokážou odhadnout své schopnosti a hledat možnosti, jak je využít při řešení problémů;
- dokážou efektivně spolupracovat s ostatními;
- dokážou si na základě informací vytvořit vlastní názor a uvést pro něj argumenty;
- umí přijmout názor ostatních a korigovat svůj původní názor;
- dokážou využívat empatie při poznávání situace ostatních;
- umí myslet systémově a hledat souvislosti.

Znalosti

Lidé:

- znají příčiny a důsledky nejdůležitějších globálních problémů, vědí, co pomáhá a co brání udržitelnému rozvoji;
- srovnávají různá chápání konceptů – rozvoj, lidská práva, globalizace;
- rozumějí situacím lidí žijících v těžkých životních podmínkách, znají různé příčiny a důsledky těchto situací;
- jsou si vědomi rozdílů v ekonomické a sociální situaci lidí na celém světě, znají různé pohledy na příčiny a důsledky tohoto stavu;
- chápou vzájemnou propojenost různých oblastí světa a různých dimenzí rozvoje;

-
- znají hlavní cíle, důvody a způsoby realizace rozvojové spolupráce;
  - vědí o svých možnostech podílet se aktivně na rozvoji a pozitivní změně společnosti na lokální i globální úrovni.

Jaký je vztah mezi GRV a průřezovými tématy?

Průřezová témata jsou součástí nových rámcových vzdělávacích programů, jež byly vytvořeny nebo jsou vytvářeny v souladu s novými principy kurikulární politiky, zformulovanými v Národním programu rozvoje vzdělávání v ČR (tzv. Bílá kniha) a zakotvenými v zákoně č. 561/2004 Sb., zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání. Do Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání (RVP ZV) a Rámcového vzdělávacího programu pro gymnázia (RVP G) a pro gymnázia se sportovní přípravou (RVP GSP) byla zařazena jako jedno z průřezových témat **Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech (VMEGS)**. V průběžně připravovaných rámcových vzdělávacích programech pro jednotlivé obory středního odborného vzdělávání jsou podobně zařazena průřezová témata **Občan v demokratické společnosti a Člověk a životní prostředí**.

VMEGS představuje poznávání současných globalizačních a rozvojových procesů společně s osvojováním si takových dovedností, postojů a hodnot, které podporují rozvoj osobnosti žáka směrem k zodpovědnosti za sebe a za svět, v němž žije. Téma **Občan v demokratické společnosti** směřuje k výchově k odpovědnému a aktivnímu občanství, kdy jedním z přínosů má být ochota žáků angažovat se nejen ve vlastní prospěch, ale i pro veřejné zájmy a ve prospěch lidí v jiných částech světa. Mezi hlavní cíle tématu **Člověk a životní prostředí** patří pochopení souvislostí mezi různými jevy v prostředí a lidskými aktivitami, respektování principů udržitelného rozvoje a pochopení vlastní odpovědnosti za své jednání společně se snahou aktivně se podílet na řešení problémů.

Všechna zmíněná průřezová témata mají interdisciplinární charakter. Jednak se opírají o poznatky a dovednosti z oblasti společenskovědních i přírodovědných disciplín, zároveň je lze realizovat v různých vzdělávacích oblastech, ať už humanitního, přírodního či technického zaměření. Jejich předpokládané přínosy a jednotlivé tematické okruhy jsou plně v souladu s definicí a cíli GRV. GRV ve srovnání s nimi akcentuje více problematiku rozvojových zemí a jejich postavení v současném globalizovaném světě. Rozdíl se ukazuje i v šíři pojetí vzdělávání. GRV je širší z pohledu forem vzdělávání (formální i neformální), cílových skupin (široké spektrum včetně veřejnosti, všechny věkové skupiny) i oblastí života lidské společnosti, kterým se věnuje. GRV se tudíž zabývá i problematikou, kterou řeší i jiné výchovné či vzdělávací oblasti (např. multikulturní výchova, environmentální výchova, společenské vědy, geografie...).

Střední odborná škola veřejnosprávní a sociální, Stěžery

☐ Studijní obory:

- Veřejnosprávní činnost - Školní vzdělávací program SPOLU
- Výchovná a humanitární činnost - sociálně výchovná činnost

Příprava školního vzdělávacího programu SPOLU

Na škole v současné době studuje 240 žáků a velikost pedagogického sboru je 20 učitelů. Vzhledem k velikosti školy při tvorbě a přípravě učebních plánů pro dané předměty pracovali učitelé většinou samostatně, avšak byl prostor a vůle k mezipředmětové spolupráci a vzájemné komunikaci. Spolupráci komplikoval jen nedostatek času učitelů, aby se mezipředmětovým vztahům mohli věnovat hlouběji. Příprava ŠVP pro obor „Veřejnosprávní činnost“ začala v září 2007. Následovalo setkání vedení školy, jmenování koordinátorů jednotlivých předmětových skupin a školení učitelů a koordinátorů. V listopadu 2007 ve škole zpracovali analýzu SWOT možných návrhů, jak by měl nový ŠVP vypadat, dále jednotlivých předmětových specializací a proběhlo další školení učitelů a koordinátorů. V lednu 2008 byl vytvořen dotazník pro partnery školy s ohledem na uplatnění absolventů a jejich profil za účelem návržení plánu tak, aby maximálně odpovídal potřebám trhu práce. V únoru 2008 si pedagogové mezi sebou rozdělili úkoly, vytvořili metodiku a vymysleli název programu: SPOLU (S - spolupráce, P - přátelství, O - otevřenost, L - lidskost, U – učení). V období březen – červen 2008 pracovaly jednotlivé skupiny samostatně, probíhalo další školení koordinátorů, členů jednotlivých skupin i vedení. V tomto období vznikaly učební plány jednotlivých předmětů za pravidelných schůzek skupin. V září 2009 absolvoval sbor školení k tvorbě učebních plánů a k průřezovým tématům. Podle nového plánu se začalo učit od září 2009. RVP pro druhý obor „Výchovná a humanitární činnost - sociálně výchovná činnost“ byl schválen později a výuka by podle něho měla začít ve školním roce 2011/2012.

Globální rozvojové vzdělávání na škole před zahájením projektu

Zapojené učitelky se na začátku práce na začleňování témat GRV do svých učebních plánů nejdříve zamyslely, co by měli jejich žáci prostřednictvím GRV získat. Podle nich by měli získat znalosti o tématech, jako jsou humanitární a ekologické problémy, rozvojová spolupráce, ekonomická nerovnost ve světě, chudoba, lidská práva, migrace či vzdělání. Za stejně důležitý ale považují i rozvoj dovedností a schopností jak řešit nejrůznější problémy dané konkrétní situací. Zároveň by mělo GRV přispět k formování postojů a hodnot vedoucích k aktivnímu podílení se a přijetí zodpovědnosti za vlastní budoucnost. K tomu již dříve směřovala výuka v předmětech základy společenských věd, zeměpis, ekologie a veřejná správa. Škola také pravidelně realizuje projektové dny (Den země, Den jazyků, Den pro Evropu aj.) v rámci integrace konkrétních témat do několika předmětů.

Další aktivity školy

Škola je aktivní součástí života města i jeho okolí, její žáci a žákyně se aktivně účastní různých projektů, zahraničních pobytů či exkurzí. Škola se např. již několik let účastní pro-

---

jektu „Euroduel“ realizovaného obecně prospěšnou společností Respekt institut při týdeníku Respekt. Cílem „Euroduelu“ je iniciovat diskusi mezi středoškolskými studenty nad evropskými tématy. Projekt „Euroduel“ je o argumentačním střetu a týmové spolupráci soutěžících studentských týmů. V listopadu 2009 zastupoval školu sedmičlenný tým, který diskutoval na téma „Přijetí eura v ČR“. Dále škola spolupracuje s institucemi veřejné a státní správy formou praktických přednášek. V letech 2004 a 2005 se škola zapojila do projektu „Úspory energie na škole“ ve spolupráci se Střediskem ekologické výchovy a etiky Rýchory (SEVER). Žáci provedli a zpracovali ve škole malý energetický audit. Ve spolupráci se střediskem jsou také pedagogové vzděláváni k efektivnímu začleňování environmentální výchovy do výuky. Dalším projektem s názvem „Zahrada v lipové aleji“ se snaží škola vzdělávat studenty v oblasti udržitelného rozvoje a především zapojit veřejnost do konkrétních akcí, které směřují ke zlepšení životního prostředí v okolí školy i komunity.

Foto: Iva Zímová

Kontakt:

Střední odborná škola veřejnosprávní a sociální
Lipová 56
503 21 Stěžery
(3km od Hradce Králové)
telefon: +420 495 453 206, +420 495 453 806
e-mail: info@sosstezery.cz
web: www.sosstezery.cz

Střední odborná škola řemesel a služeb, Děčín

Motto školy: Na cestě vzdělávání neexistují překážky, které by nebylo možné zdotat.

☐ Studijní obory:

- Ekonomika a podnikání
- Fotograf
- Gastronomie – číšník, servírka
- Gastronomie – kuchař
- Obchodník

☐ Učební obory:

- Automechanik
- Cukrář
- Číšník
- Fotograf – jen dobíhající obor
- Kadeřník
- Kuchař
- Prodavač
- Truhlář

Příprava školních vzdělávacích programů

V současné době ve škole studuje celkem 1023 žáků, přičemž většina z nich v učebních oborech s výučním listem. Ve škole vyučuje více než 100 pedagogů nebo vedoucích odborného výcviku, kteří většinou pracují v pracovních týmech a skupinách. Pavoukovitá struktura pracovních skupin a jejich vzájemná spolupráce byly nezbytné pro přípravu ŠVP. Na škole funguje koordinátor ŠVP, který je zároveň zástupcem ředitele pro mimoškolní a projektovou činnost, a vzhledem ke svému vytížení nevyučuje. Paralelní příprava všech plánů začala v roce 2007, kdy byl určen koordinátor EVVO, který absolvoval školení o ŠVP. V období 2007 – 2008 byl utvořen program EVVO ve škole a v roce 2008 vznikly pracovní týmy pro tvorbu ŠVP. Nejdříve byla provedena analýza SWOT, byl jmenován koordinátor ŠVP, vytvořen úvod k učebním osnovám a definovány klíčové kompetence. Tento proces trval až do roku 2009. Na jaře byly dokončeny učební osnovy a probíhala práce především na mezipředmětových vazbách a průřezových tématech. Podle nových plánů se začalo učit od září 2009 ve všech učebních oborech (kromě dobíhajícího oboru Fotograf) a ve čtyřech studijních oborech (opět kromě oboru Fotograf, u něhož se plánuje zahájení výuky podle nového ŠVP od roku 2010/11).

Globální rozvojové vzdělávání na škole před zahájením projektu

Podle představ aktivně zapojených pedagogů by prostřednictvím GRV jejich žáci měli získat znalosti o globálních problémech světa (environmentálních, sociálních, ekonomických, politických, kulturních aj.) a osvojit si dovednosti a schopnosti jak hodnotit problémy, hledat jejich řešení, uvažovat v souvislostech, uvědomovat si rozdíly v místní, regionální, státní i mezinárodní úrovni. GRV by dále mělo přispět k formování postojů a hodnot, jako je vztah žáků ke společnosti, životnímu prostředí, mělo by je vést k zodpovědnosti za svá

---

rozhodnutí a k tomu, jak nebyť lhostejný k problémům ostatního světa. K dosažení těchto cílů škola před začátkem projektu zatím neuskutečňovala konkrétní kroky ve výuce.

Další aktivity školy

Škola je velice aktivní v zapojování se do nejrůznějších projektů, jejich prezentací a při vyhledávání uplatnění svých žáků v praxi. Významnou akcí je školní přehlídka „Jsmě tu pro Vás“, která se v roce 2009 uskutečnila již potřetí. Na přípravě a realizaci této akce se účastní skoro všichni žáci a studenti, pedagogický sbor a zástupci partnerské organizace AWO Pirna z Německa. Přehlídka umožňuje široké veřejnosti zhlédnout prezentace nejrůznějších oborů a aktivit žáků. Součástí je i prodej výrobků gastronomických oborů či různé profesní soutěže. V rámci přehlídky v listopadu 2009 byly představeny i výstupy projektu „Náš společný svět“. Od roku 2009 je škola také zapojena do projektu ESF za účelem rozvoje klíčových kompetencí pracovníků školy v gastronomických oborech (Kuchař, Číšník, Cukrář).

Foto: Iva Zimová

Kontakt:

Střední odborná škola řemesel a služeb

Ruská 147

405 02 Děčín IV

telefon: +420 412 532 185

e-mail: skola@sosruska.cz

web: www.sosruska.cz

Střední škola technická, Ústí nad Labem

☐ Studijní obory:

- Mechanik elektronik
- Mechanik seřizovač- mechatronik

☐ Učební obory

- Autoelektrikář
- Automechanik
- Elektrikář
- Klempíř - strojírenská výroba
- Obráběč kovů
- Operátor skladování
- Podnikání
- Zámečnick

Příprava školních vzdělávacích programů

Současný počet žáků školy je 433 a učí zde přes 60 pedagogů a školitelů odborného výcviku. Na škole funguje koordinátor ŠVP, který k této práci i vyučuje a je tudíž značně vytížen. Koordinátor komunikuje s předmětovými komisemi, které zodpovídají za jednotlivé předměty v učebních plánech. Jednotlivé komise si mezi sebou předávají informace především skrze koordinátora. Prostor pro vzájemnou komunikaci mezi komisemi je vzhledem k velikosti školy a jejich časovým možnostem omezený. Samotná příprava ŠVP začala v červnu 2008, kdy vznikla první metodická (oborová) komise. Na konci roku 2008 proběhlo první školení a škola začala pracovat na tvorbě samotných ŠVP pro tři obory, podle kterých se začalo učit v září 2009 (automechanik – AM, elektrikář – EL, zámečnick – ZM). Vytvořily se učební osnovy včetně časové dotace pro jednotlivé předměty. V lednu 2009 začala práce na přesazích do jednotlivých předmětů, o měsíc později na průřezových tématech a klíčových kompetencích. Na začátku léta 2009 byly plány dokončeny. Nyní ve škole pracují vyučující na dalších ŠVP pro zbývající obory, které by měly být vypracovány do června 2010.

Globální rozvojové vzdělávání na škole před zahájením projektu

Záměrem zapojených učitelek bylo, aby prostřednictvím GRV jejich žáci a žákyně získali znalosti o globálních tématech, osvojili si dovednosti a schopnosti jako vyhledávat další doplňující informace, umět s nimi pracovat a kriticky o nich přemýšlet, třídít je a analyzovat a na jejich základě formulovat vlastní názor. GRV by mělo dále přispívat k rozvoji postojů a hodnot jako je zodpovědný přístup k životu a empatie. Před zahájením projektu se v jednotlivých hodinách vyučující snažily začleňovat konkrétní témata, např. emisní problémy, změny klimatu či globalizace, a diskutovat o nich s žáky.

Další aktivity školy

Kromě denní výuky škola pořádá i rekvalifikační kurzy ve spolupráci s Úřadem práce Ústí nad Labem, které jsou určeny pro nezaměstnané s nedokončenou přípravou na povolání. Dále se podílí či přímo realizuje různé projekty. Jedním z nich byl projekt s názvem "Interdisciplinární vzdělávání pedagogů technických oborů" v letech 2005 – 2006 nebo projekt „Technika životního prostředí spojuje mládež bez ohledu na hranice“ realizovaný s partnerem z Německa s cílem osvojit si moderní technologie šetrné k životnímu pro-

středí. Vedle tohoto projektu škola dlouhodobě realizuje nejrůznější ekologické akce a aktivity včetně zapojení se do projektu EKOSKOLA. Pedagogové jsou pravidelně vzdělávání a účastní se široké škály školení, která škola podporuje. Od roku 2006 škola spolupracuje s českým výrobcem a dovozcem svítidel, pro kterého provádí testování kvality výrobků.

Foto: Iva Zimová

Kontakt:

Střední škola technická
U Panského dvora 1006
400 01 Ústí nad Labem
telefon.: +420 475 214 614
e-mail: sekretariat@sstul.cz
web: www.sstul.cz

Gymnázium Přípotoční, Praha 10

□ Studijní obory:

- Gymnázium – všeobecné (od 2. ročníku zaměření humanitní či přírodovědné)
- Gymnázium – všeobecné, zaměření na tělesnou výchovu
- Gymnázium se sportovní přípravou

Příprava školních vzdělávacích programů

Na škole studuje 527 studentů a vyučuje zde 50 pedagogů. Na škole byl určen pro tvorbu ŠVP koordinátor, který ve spolupráci s předmětovými komisemi řídil přípravu a zpracování ŠVP. V září 2007 začala v jednotlivých předmětech příprava tabulek předpokládaného učiva, výstupů, mezipředmětové spolupráce a průřezových témat pro nové učební plány. Tato fáze trvala celý následující rok až do června 2008, kdy proběhlo výjezdní setkání učitelů zaměřené na tvorbu konkrétních kapitol ŠVP. Na pracovním setkání byl pedagogický sbor seznámen s koncepcí a konkrétními úkoly spojenými s tvorbou ŠVP prostřednictvím koordinátora a vedení školy. K tvorbě dokumentu byl využit speciální software, který

pomohl vyučujícím přímo se zapojit do psaní jednotného dokumentu v požadované struktuře a dávat do souladu jednotlivé kapitoly, vztahy a průniky předmětů při zakomponování průřezových témat a řešení mezipředmětových vztahů. Skutečnost, jak se budou vytvářet mezipředmětové vazby, byla výsledkem jednání předmětových skupin, zejména spolupráce mezi jednotlivými pedagogy. Práce na ŠVP byly dokončeny v červenci 2009 a výuka podle nich začala v prvních ročnících všech studijních oborů gymnázia od září 2009.

Globální rozvojové vzdělávání na škole před zahájením projektu

Zapojené učitelky již před spoluprací na projektu iniciovaly začlenění řady témat GRV (gender, lidská práva, ekologie aj.) do svých předmětů a pokud to spolupráce s kolegy umožnila i do mezipředmětové spolupráce. Podle jejich představ by prostřednictvím GRV studenti jejich školy měli získat znalosti o situaci ve světě kolem nás. Měli by si osvojit základní znalosti o lidských právech a o globálních změnách, jelikož ovlivňují život každého jedince. Dále by měli získat následující dovednosti a schopnosti: vhodně reagovat na danou situaci, vyjadřovat svůj názor – přesně ho formulovat a nebát se nesouhlasit, nebýt lhostejní a umět si vzájemně naslouchat. GRV by také mělo přispět k formování zájmu o svět a ne pouze o sebe, tolerantního postoje k odlišnostem a zároveň rozvíjet schopnost umět se bránit a stát si za svým názorem.

Další aktivity školy

Gymnázium je zapojeno do řady projektů a aktivit na národní i mezinárodní úrovni. Studenti se tradičně účastní Pražského modelu Spojených národů (PMUN), který organizuje Asociace pro mezinárodní otázky (AMO). Škola pravidelně pořádá poznávací zájezdy a studentské výměny do zahraničí. Se zahraničními partnerskými školami vstoupila do čtyř grantových evropských vzdělávacích projektů Comenius (dříve Sokrates). Na škole funguje minimální preventivní program proti zneužívání drog. Mimoškolní aktivity doplňuje řada kroužků a zájmových klubů, např. dramatický kroužek a pěvecký sbor, které mají každoročně několik veřejných vystoupení. Škola v rámci studijního oboru gymnázium se sportovní přípravou soustřeďuje talentované sportovce a současně nadané žáky z Prahy a celé ČR. Kmenovými sporty jsou basketbal, volejbal, plavání a atletika.

Kontakt:

Gymnázium
Přípotoční 1337
101 30 Praha 10
telefon: +420 271 725 007
e-mail: info@gsgpraha.cz
web: www.gsgpraha.cz

Foto: Iva Zimová

Jak začít s GRV

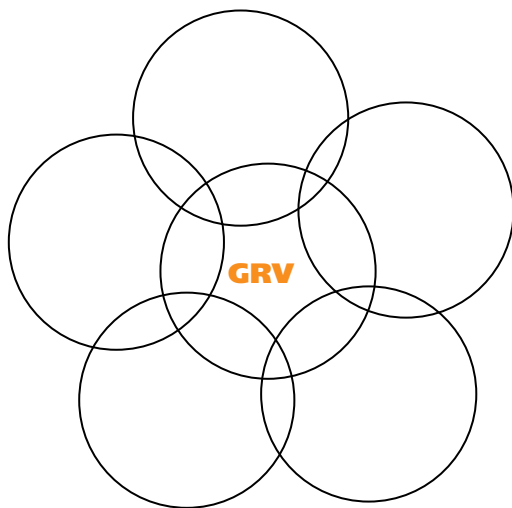

V prvním půlroce projektu členové pracovního týmu Variant navrhli partnerským školám postup začleňování globálního rozvojového vzdělávání do školních vzdělávacích programů a do výuky.

Učitelé z projektových týmů na své škole nejprve pomocí připraveného dotazníku zmapovali situaci ohledně porozumění GRV mezi pedagogy a dosavadních zkušeností s výukou GRV a realizací souvisejících aktivit (školních projektů aj.). Zároveň zpracovali také SWOT analýzu, díky níž se podrobně zamysleli nad silnými i slabými stránkami a konkrétními příležitostmi i riziky při začleňování GRV do výuky a života školy. Zjištěné informace byly pro učitele odrazovým můstkem pro rozhodování, jak se globální a rozvojové problematice věnovat v jednotlivých předmětech a jakým způsobem rozvíjet mezipředmětové vztahy a ovlivňovat celkové klima školy.

Učitelé dále přemýšleli nad tím, jaký přínos by mělo mít globální rozvojové vzdělávání pro jejich žáky, čeho by měli žáci dosáhnout v oblasti znalostí, dovedností, postojů a hodnot. Výsledkem jejich přemýšlení byly plakáty s nakreslenou postavou žáka a s podrobně stanovenými výstupy (viz fotografie na str. 18, 27, 41, 55). Ty měli následně učitelé možnost porovnat s cíli GRV navrženými v programu Varianty (viz str. 5). Kromě toho se seznámili i s tím, jak je GRV zařazeno v některých školních kurikulech v zahraničí.

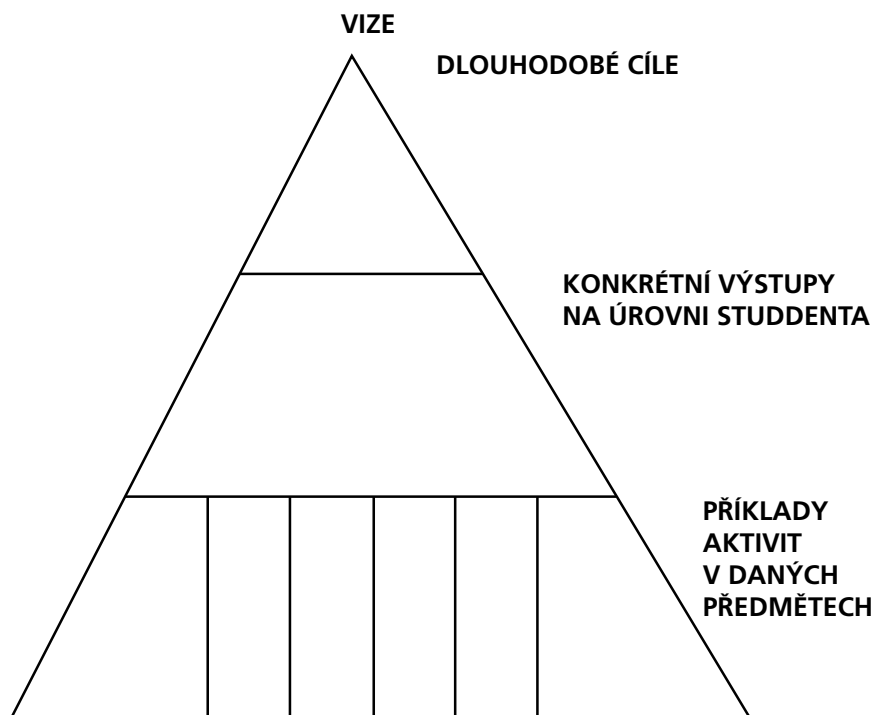
Poté následovalo zamyšlení nad promítnutím GRV do konkrétních předmětů nebo ostatních průřezových témat. Nástrojem pro zobrazení průniků GRV a dalších vzdělávacích oblastí i průřezových témat se učitelům stala tzv. „rozvojová kytička“ (inspirovaná „mediální kytičkou“ z publikace Média tvořivě, metodická příručka mediální výchovy, editorka Nina Rutová, o.s. Aisis, Kladno 2008, s. 21).

V průběhu prvního půlroku projektu se jednotlivé pracovní týmy dále shodly na vizi své školy, k níž chtějí prostřednictvím GRV směřovat. Od dohodnuté vize se pak odvíjelo formulování dlouhodobých cílů. Snahou bylo, aby stanovené cíle byly souladu s tzv. SMART pravidly, tzn. byly konkrétní (Specific), měřitelné (Measurable), dosažitelné (Achievable), reálné (Realistic) a časově omezené (Time-managed). Jako pomůcka byl učitelům představen také postup tzv. plánování pozpátku - od stanovení velké myšlenky, přes zásadní otázky, trvalé porozumění, zadání a kritéria hodnocení až po klíčové aktivity.

Vyjasnění si společné vize, cílů a výstupů mělo učitelům pomoci začlenit globální a rozvojová témata do právě dokončovaných školních vzdělávacích programů v souladu s typem a zaměřením jejich školy. Kromě toho si učitelé naplánovali i konkrétní dílčí aktivity, ať už jimi byly vyučovací hodiny, integrovaná tematická výuka nebo školní projekty. Pro zajištění provázanosti mezi vizí, dlouhodobými cíli, výstupy na úrovni žáka, konkrétními kroky obsaženými v ŠVP a dílčími aktivitami jim mělo pomoci schéma následující pyramidy:

Podle vypracovaných školních vzdělávacích programů a připravených plánů pro výuku začali učitelé na svých školách poté učit. Následující kapitola s názvem GRV ve školní praxi představuje podrobně přístupy a pojetí výuky GRV na jednotlivých partnerských školách a přináší i informace o poznatcích a nabytých zkušenostech učitelů.

Analýza SWOT

Shrnutí obecných předpokladů a rizik začleňování témat globálního rozvojového vzdělávání do výuky a života škol. Zpracováno na základě zkušeností partnerských škol vzdělávacího programu Varianty.

<p>Silné stránky pro začleňování GRV (Vnitřní faktory ve škole)</p> <ul style="list-style-type: none"> • předchozí zkušenosti s realizací projektů • spolupráce s dalšími organizacemi (veřejná správa, neziskové organizace, střediska ekologické výchovy, podnikatelský sektor) • zkušenost s organizací mimoškolních aktivit • otevřené a podporující vedení školy nakloněné novým aktivitám • dobré technické zázemí • kolektivní a přátelská atmosféra • iniciativní a schopní studenti i pedagogové • vhodné studijní obory pro začleňování • ochota ke spolupráci v pedagogickém sboru • školní parlament • dlouhodobé působení školy a tradice v regionu	<p>Slabé stránky pro začleňování GRV (Vnitřní faktory ve škole)</p> <ul style="list-style-type: none"> • velký počet studentů neumožňuje zapojení všech do školních činností • absence venkovních prostor (zahrad, místo k odpočinku) • neochota kolegů z pedagogického sboru spolupracovat a zapojit se do aktivit • špatná komunikace v pedagogickém sboru • tradiční konzervativní přístupy ve výuce • nedostatek vlastního času a energie • omezené časové možnosti a kompetence pedagogického sboru začleňovat nová témata a metody do výuky • vysoké nároky na administrativu • nedostatek financí a technického vybavení • neochota změnit stávající model výuky • pasivní studenti a jejich nezájem o mimoškolní činnost • vedení školy uzavřené novým myšlenkám
<p>Příležitosti při začleňování GRV (Vnější faktory z okolí školy)</p> <ul style="list-style-type: none"> • potenciální zdroje financování • budování tradice školy v začleňování GRV a v realizaci tématových akcí či aktivit • vhodná lokalita školy pro konkrétní aktivity (blízkost centra města, lesa aj.) • spolupráce s dalšími školami v regionu i v zahraničí • zvýšení prestiže školy formou spolupráce s dalšími organizacemi • sdílení zkušeností s jinými školami • podílení se na řešení lokálních problémů • spolupráce s místní komunitou, městem, rodiči aj.	<p>Rizika při začleňování GRV (Vnější faktory z okolí školy)</p> <ul style="list-style-type: none"> • poloha školy (izolace, špatná dostupnost, absence konkurence) • nedostatek finančních prostředků a nedosažitelnost na granty • nezájem o témata GRV ze strany žáků a jejich rodičů • nezájem o spolupráci s místní samosprávou, komunitou a dalšími místními institucemi • nízká podpora nových přístupů a témat ve výuce ze strany zřizovatele školy

Střední odborná škola veřejnosprávní a sociální, Stěžery

Naše vize: Řešme to společně

Tento plán byl připraven v návaznosti na školní vzdělávací program s názvem SPOLU (S - spolupráce, P - přátelství, O - otevřenost, L - lidskost, U - učení) pro studijní obor Veřejnosprávní činnost.

→ **Spolupráce**

- Prohlubování spolupráce na lokální úrovni s místní mateřskou a základní školou i dalšími organizacemi s cílem sdílet nápady, výsledky a zkušenosti se začleňováním globálního rozvojového vzdělávání do života školy.
- Navázání komunikace s etiopskou školou pod záštitou společnosti Člověk v tísni.
- Pořádání tematických akcí v lokalitě, jako např. panelovou výstavu „Etiopie - začarovaný kruh“, která bude otevřena pro veřejnost během Dne otevřených dveří ve škole, dále pro žáky a jejich rodiče v době informativní schůzky, pro místní ZŠ a MŠ i občany obce.
- Příprava programů pro veřejnost a pro školy, např. program „Škola hrou v Africe“.
- Účast ve veřejné sbírce „Postavme školu v Africe“.

→ **Přátelství**

- Podpora přátelské atmosféry a dobrých vztahů s dalšími školami nejen v obci s cílem budovat vzájemné porozumění a partnerství.
- Výměna informací o školách, zvycích, žácích apod. se spřátelenými školami (místní, regionální, etiopská aj.).
- Začlenění aktivit na podporu partnerství škol v době vánočních či velikonočních svátků apod. (výtvarné práce, hudba aj.).

→ **Otevřenost**

- Zajímat se o problémy doma i ve světě, sledovat je a otevřeně o nich diskutovat (např. nemoci, nevdělanost, hladomor, ekologie aj.).
- Organizace besed a setkání s příslušníky jiných evropských zemí, jiného náboženství a otevřené diskuse o geopolitických a kulturních či sociálních problémech (např. otázka Kosova, muslimové v Evropě apod.).

→ **Lidskost**

- Učit se na konkrétních příkladech nebýt lhostejný, ale lidský.
- Snaha nalézt řešení problémů, které mohou řešit vrstevníci v jiných zemích; diskuse na problémová témata.
- Aktivní zájem o globální problémy a situaci v rozvojových zemích (besedy o rozvojových zemích s různým zaměřením, spolupráce s nevládními organizacemi, práce s informacemi o rozvojových zemích, výstavy, integrovaná tematická výuka aj.).

→ **Učení**

- Učit se o jiných zemích, sbírat informace a aktivně se snažit hledat řešení, jak pomoci rozvojovým zemím (např. Fair Trade, rozvojová spolupráce aj.).
- Učit se dorozumět cizím jazykem.
- Učit se zakládat a vést kroniku a fotodokumentaci o konkrétních aktivitách a akcích ve škole.
- Hledat projekty s podobnou tematikou a porovnávat a sbírat zkušenosti z jiných škol, vzdělávacích zařízení, projektů.

OBECNÝ PŘEHLED O ZÁKLADNÍCH
PROBLÉMECH A VLASTNÍ AKTIVITA :

PROBLEMATIKA V ROZVOJ
ZEMÍ:

- ZAPOJENÍ SE DO HUMANIT.
POMOCI (NADACE)
PŮDPORA
- FAIRE TRADE - FÉR. ODCHOD
- ADOPCE NA DÁLKU -
PŮDPORA VZDĚLÁNÍ
- MIGRACE → TOLERANCE
K JINÝM...

VZDĚLÁVÁNÍ:

- CELožIVOTNÍ PROCES
- VÝCHOVA DALŠÍ
GENERACÍ
- ZODPOVĚDNOST ZA
BUDOUCNOST

AKTIVNĚ K ŽP:

- ARIDENÍ ODPADŮ
- ŠETŘENÍ ENERGII
- BIO POTRAVINY
- ZDRAVÝ ŽIVOT. STYL
- OMEZENÍ RIZIK. FAK. VE ZDRAVÍ
KOUŘENÍ, DROGY,

KUČAT. ŽIVĚNÍ:

- CO MOŽU OVLIVNIT
(FREONŮ OMEZENÍ)
- ÚSPORA PŘI BYDLENÍ
- TEPEL. ČERPADLA
- OCHRANA PŘÍRODY

LIDSKÁ PRÁVA -
UHAJIT SI VLASTNÍ NÁZOR NA PROBLÉMY
SNAŽIT SE JAKKOLI POMAHAŤ ⇒ NEBYT
LHOŠTEJNÝ K
ŽIVOTU

Dlouhodobé cíle:

Žák sleduje stav a vývoj dnešního světa a svými postoji, jednáním i chováním přispívá k řešení globálních problémů.

Žák rozvíjí své osobní a sociální dovednosti směrem ke spolupráci, toleranci, empatii, kritickému myšlení a tvořivému přístupu k řešení problémů.

Očekávané výstupy:

Žák:

- konfrontuje své dosavadní postoje s novými fakty a zkušenostmi podporujícími globální odpovědnost;
- pojmenuje svou roli ve společnosti a své možnosti vedoucí k řešení konkrétních problémů;
- označí ekonomický rozvoj za klíčový v řešení globálních problémů a určí jeho místo ve složité síti vztahů a souvislostí současného světa.

Začlenění GRV do školního vzdělávacího programu

Následující výukový plán je zapracován do školního vzdělávacího programu (ŠVP) pro obor Veřejnoprávní činnost, jehož Rámcový vzdělávací program (RVP) byl schválen v roce 2007 a od školního roku 2009/2010 podle něho začala výuka. Naším záměrem je začlenit následující plán i do ŠVP oboru Výchovná a humanitární činnost, jehož RVP bylo schváleno v květnu 2009 a výuka dle něho začne ve školním roce 2011/2012. Následující témata byla volena s ohledem na zaměření obou studijních oborů a plán byl a je realizován ve školním roce 2009/2010 v obou oborech. Názvy obou oborů samy korespondují s názvy jednotlivých témat.

Témata:

- Lidská práva a migrace
- Změna klimatu a udržitelný rozvoj
- Humanitární pomoc a rozvojová spolupráce
- Světový obchod a globalizace
- Chudoba a nerovnost ve světě

Cílem naší práce je snaha odpovědět si na řadu otázek, které s uvedenými tématy souvisí: **Lidská práva a migrace** – např. právo na vzdělání – možnost lepší budoucnosti, hledání svého místa ve světě.

Co lidem přináší migrace? Jak pomoci migrantům, aby nemuseli opouštět své domovy? aj.

Změna klimatu a udržitelný rozvoj – např. klimatické změny – ozónová díra.

Co je vlastně změna klimatu? Co způsobuje? Jak se má člověk chovat a co může ovlivnit? aj.

Humanitární pomoc a rozvojová spolupráce – např. humanitární pomoc.

Jaké jsou možnosti pomoci? Proč pomáhat? Proč existuje rozvojová spolupráce? aj.

Světový obchod a globalizace – např. globalizace.

Co znamená pojem globalizace? Co všechno s globalizací souvisí? Jak funguje světový obchod? aj.

Chudoba a nerovnost ve světě – např. chudoba a děti.

Jaké mám základní potřeby já (dítě) v Česku a jaké dítě v Africe? Co je nadstandardem pro mě a pro něj? aj.

Začlenění témat GRV do výuky

Předmět: Občanská nauka

Ročník: 3. - 4. ročník

Tematický obsah: lidská práva a migrace; práva dětí; humanitární pomoc a rozvojová spolupráce.

Předmět: Geografie

Ročník: 1. a 3. ročník

Tematický obsah: rozvojové země a rozvojová spolupráce s důrazem na Afriku; migrace; ekonomická, politická, kulturní a sociální odlišnost ve světě; chudoba a nerovnost.

Předmět: Ekologie

Ročník: 3. ročník

Tematický obsah: světový obchod; rozvojová spolupráce; změna klimatu a udržitelný rozvoj.

Inspirace pro výuku

INTEGROVANÁ TEMATICKÁ VÝUKA: AFRICKÝ DEN

Ročník: 3. ročník

Vybraná témata ŠVP byla shrnuta do jednodenní akce pro 3. ročníky v rámci integrované tematické výuky formou navazujících dvouhodinových bloků. Akce nesla název Africký den. Ústředním námětem byly globální problémy lidstva se zaměřením na rozvojové země v Subsaharské Africe.

Dvouhodinové bloky:

Geografie – rozvojová země a problematika pitné vody: Etiopie

Občanská nauka – dětská práva

Ekologie – Fair Trade

„Naším záměrem bylo uvědomit si, že každý se chce na této zeměkouli radovat a je jedno, zda žije v Evropě či jinde, např. v Africe. Děti se mají mít dobře na jakékoliv rovnoběžce, nemají pracovat a vydělávat peníze a být negramotné. Mají si hrát, učit se a využívat volný čas k rozvoji svých schopností. To vede k lepší budoucnosti.“

Harmonogram Afrického dne:

Slavnostní zahájení ve společných prostorách školy zpěvem afrického chóru.		
	3.A	3.B
1. – 2. vyučovací hodina	geografie	občanská nauka
Přestávka se zpěvem africké hudby.		
3. – 4. vyučovací hodina	ekologie	geografie
Přestávka se zpěvem africké hudby.		
5. – 6. vyučovací hodina	občanská nauka	ekologie
Závěrečný pokřik jednotlivých tříd na znamení vyučujícího.		

Předmět: Geografie

Autorka: PaedDr. Ivana Vlachopulu

Předpokládaný čas: 90 minut

Pomůcky: mapa Afriky, PC s přístupem na internet, africká hudba, flipchart, atlas světa pro každou skupinu, nastříhané kartičky s tématy pro každou skupinu, učebnice či materiály a mapy o Africe, přísloví a jména z Etiopie, tabulka o spotřebě vody, otázky o problémech vody

Obsah: globální problém: pitná voda ve světě, Etiopie – příklad rozvojové země a problematika vody, informace o problému a hledání jeho řešení.

Cíle:

Žák:

- aktivně hledá řešení určitého problému;
- pojmenuje problémy života v rozvojové zemi a význam vody pro náš život;
- formuluje své nápady, postřehy a možnosti, jak pomoci lidem zasaženým nedostatkem pitné vody v Etiopii.

Postup:

- V učebně bylo připraveno pět stanovišť pro pět skupin a ostatní lavice byly uspořádány po obvodu třídy.
- Každé stanoviště mělo připraveno flipchart s předkreslenou slepou mapou Afriky a jeden prázdný, fixy, atlas, přísloví a jména z Etiopie, tabulku o spotřebě vody, otázky, které s problematikou vody souvisejí.
- Hodinu jsme zahájili společným pokřikem, který žáci po mně opakovali.
- Žáky jsem rozdělila do pěti skupin podle vylosovaných lístků s názvy jednotlivých kontinentů.

Afrika obecně

- Jednotlivé skupiny do prázdné slepé mapy Afriky na horní okraj napsaly: vybrané africké přísloví a africké jméno, které bylo i názvem skupiny. Vymyslely si pokřik, který měly představit na závěr hodiny.
- Následně ve skupině žáci psali do prostoru kolem mapy vše, co se jim vybaví, řekne-li se Afrika.

-
- Poté zakreslili bez použití atlasu do své mapy, kde přibližně podle nich leží rovník a kde Etiopie. Přidávali, co o Etiopii vědí (hlavní město, základní charakteristiky apod.).
  - Pokud je už nic nenapadlo, mohli použít další zdroje (atlas, knihy, internet) a dohledat si tak odpovědi na své případné otázky a opravit si chybné informace.

Afrika se zaměřením na Etiopii

- Přes dataprojektor jsem promítla z internetu mapu Etiopie.
- Žáci si do své slepé mapy nakreslili vlajku Etiopie.
- Každá skupina dostala samostatný úkol zaměřený na odlišná africká témata. V časovém limitu 10 minut si žáci nastudovali a vybrali důležité informace z připravených materiálů (texty, internet, atlas, encyklopedie aj.), aby je mohli následně sdělit ostatním skupinám během krátké prezentace. Úkoly se týkaly Etiopie a jejich problémů včetně možného řešení. Jednalo se o následující témata:
  1. Základní informace o ETIOPII.
  2. Historie, národní dědictví, zajímavá místa pro turismus, města.
  3. Přírodní podmínky východní Afriky a Etiopie, zvířata, národní parky.
  4. Obyčejný život lidí, jídlo, pití, rodinný život, náboženství, doprava.
  5. Etiopie a boj s globálními problémy, humanitární pomoc a rozvojové projekty.
- Po uplynutí limitu jsem nechala prezentovat své výsledky jen první čtyři skupiny. Pátá skupina představila zjištěné informace na závěr bloku.

Globální problémy: VODA

- Každá skupina si zapsala deset potřeb, které jsou nezbytné pro její členy k životu, a ve stručnosti se všichni pokusili společně popsat své činnosti všedního dne. Následně se zamysleli a určili ty činnosti, při nichž potřebují vodu.
- Ve skupině pak odhadovali svou denní spotřebu vody. Následně konfrontovali své představy s fakty v poskytnuté tabulce spotřeby vody.
- Žáci spočítali spotřebu vody na den a na týden pro čtyřčlennou rodinu.
- Vrátili jsme se zpět k seznamu potřeb k životu. Každá skupina napsala svůj seznam na tabuli.
- Porovnali jsme, kde se objevila v seznamech voda jako potvrzení její důležitosti pro náš život.
- Zeptala jsem se na výsledky výpočtu spotřeby čtyřčlenné české rodiny a pro srovnání jsem uvedla odhad spotřeby vody v Etiopii.
- Pro ilustraci jsem přečetla dva příběhy popisující denní režim chlapce Abery z Etiopie, kterému je 12 let, a chlapce Adama z ČR stejného věku.
- Společně jsme se podívali na video o problematice nedostatku vody v Etiopii.
- Žáků jsem se zeptala na jejich názor na rozdíl ve spotřebě vody u obou chlapců stejného věku a na srovnání situace v Etiopii a u nás. Krátce jsme diskutovali na téma: Co to ve vás evokuje? Měnili byste?
- Ve skupinách se žáci pokusili zamyslet nad řešením nedostatku vody v Etiopii. Kladla jsem jim návodné otázky: Jak byste řešili tento problém jako zástupci OSN či podobné mezinárodní organizace? Jak byste řešili tento problém jako zástupci vlády, měs-

- ta, školy, rodiny? Můžu pomoci i sám/sama? Dalo by se nějak pomoci z naší strany?
- Poté, co žáci přemýšleli nad možnostmi, jak situaci řešit, poslední pátá skupina odprezentovala svůj text o řešení problému vody v Etiopii.
  - Na závěr jsem shrnula poznatky, nové informace a nechala prostor žákům, aby se mohli vyjádřit k tématu. Změnila se nějak jejich původní představa o Africe a jejich problémech?
  - Reflexi jsme provedli formou tzv. pětílístku, do kterého žáci promítli svůj pohled téma Afrika.
  - Geografický blok jsme zakončili vymyšlenými africkými pokřiky jednotlivých skupin.

Doporučení:

Na úvod bloku jsem navodila atmosféru africkou hudbou a zapálením vonné tyčinky. Pracovala jsem se skupinou, kterou standardně neučím a která nemá zkušenost s podobnou metodou práce. Zjistila jsem, že v takovém případě je nutno počítat s eventuelní časovou prodlevou a je potřeba vysvětlit podrobněji zadání. V případě posledních dvou hodin integrované výuky (5. a 6. hodina) se u žáků projevila únava. Program byl pro ně náročný na aktivitu a soustředěnost. Bylo těžší udržet si pozornost a přimět je k rychlé a soustředěné práci. Samotný program byl časově velice náročný na přípravu doma i před samotnou hodinou. Jednalo se o několik témat a v časovém limitu bylo nutné v hodině části zkracovat a vynechávat, aby byla zároveň zachována základní výuková linie. V časovém limitu 90 minut bylo obtížné stihnout všechny aktivity, proto je lepší si příště předem blok rozvrhnout s větší časovou rezervou. Alternativou je realizovat blok v rámci více hodin, vynechat některé pasáže apod. Je také možné pojmout všechny dvouhodinové bloky jako „ochutnávku“ a následně by si žáci mohli vybrat téma bloku, které by je nejvíce oslovilo, a tomu se věnovat pak více, např. během celého dne.

Použité zdroje:

www.clovekvtisni.cz
 www.skolavafrice.cz
 www.skutecnapomoc.cz/jak-akde-pomahme/voda/pitna-vo-da-pro-etiopii
 www.skaut.cz/afrika

Foto: Lenka Sobotová

Předmět: Ekologie

Autorka: Mgr. Lubomíra Moravcová

Předpokládaný čas: 90 minut

Pomůcky: tabule, flipcharty a fixy, psací potřeby, 6 čokolád běžné výroby (různé druhy a firmy), 12 čokolád Fair Trade, dataprojektor, film o Fair Trade Za pár korun navíc, mapa s obchody Fair Trade v regionu, školní atlas světa, nastříhané lístky s názvem různých druhů čokolády pozpátku, pastelky, voskovky, lepidla, materiály popisující výrobu čokolády, fotografie postupu sklizně a výroby čokolády, informace o Fair Trade do skupin, misky, talířky

Obsah: Fair Trade a výroba čokolády

Cíle:

Žák:

- popíše základní principy Fair Trade (spravedlivého obchodu);
- rozezná výrobky Fair Trade od běžného zboží;
- podporuje myšlenku férového obchodu.

Program byl realizován ve spolupráci s organizací Středisko ekologické výchovy SEVER Hradec Králové. Zdrojem aktivit je metodická příručka Společnosti pro Fair Trade „Hořká chuť čokolády“.

Postup:

- Uspořádali jsme lavice a židle pro zhlédnutí filmu a burzu nápadů a nachystali výstavu výrobků Fair Trade.
- Úvodem jsem pustila krátký desetiminutový film o Fair Trade Za pár korun navíc. Po jeho zhlédnutí jsem se žáků zeptala: Jaký problém film ukazuje?
- Následně jsem uvedla téma lekce, a tím byla výroba čokolády.
- Zeptala jsem se žáků, co v nich evokuje pojem čokoláda? Nápady a myšlenky žáků jsem zapisovala na tabuli a poté je shrnula.
- V dalších 5 minutách jsem rozdělila žáky na 5 – 6 skupin podle připravených lístků s názvy druhů čokolády napsanými pozpátku. V těchto skupinách žáci pracovali v následujících 20-30 minutách.
- Jednotlivým skupinám jsem rozdala kartičky popisující cestu výroby čokolády, kterou měly za úkol chronologicky seřadit podle kroků, které se uskuteční, než se čokoláda dostane ke spotřebitelům.
- Správnou cestu prodiskutovaly všechny skupiny společně a eventuálně si opravily chybné pořadí.
- Každá skupina vypracovala plakát, jak byla jejich čokoláda vyrobena, zajímavou a atraktivní formou. Fantazii se meze nekladou! Plakát měl obsahovat odpovědi na otázky: Kde byla jejich čokoláda vyrobena? Jak se jejich čokoláda jmenuje? Co na obalu chtějí sdělit spotřebitelům?
- Žáci svoje plakáty představili ostatním skupinám formou krátké prezentace. Během dalších 10 – 15 minut ochutnávali ve skupinách obyčejnou a férovou čokoládu a hledali rozdíl mezi nimi např. podle obalu. Zjištění si zapisovali. Společně pak vyjmenovali rozdíl.
- Závěrem jsme hledali společně odpověď na otázky: Jak poznáme výrobky Fair Trade?

Co musí výrobky Fair Trade splňovat? Co já sám mohu pro podporu férového obchodu udělat?

- Žáci hodnotili své možnosti Fair Trade podporovat.
- Po hodině byl připraven prodej výrobků Fair Trade.

Doporučení:

Jednotlivé činnosti by mohly mít delší časovou dotaci. V celém dnu doporučujeme místo tří dvouhodinových bloků jen dva, aby bylo více prostoru pro jednotlivé činnosti a tvorbu výstupů.

Předmět: Občanská nauka

Autorka: Mgr. Dagmar Smetiprachová

Předpokládaný čas: 90 minut

Pomůcky: učebna s dataprojektorem, film Děti v otroctví, flipcharty + fixy, čtvrtky A1 pro každého žáka, nůžky, lepidla

Obsah: lidská práva, dětská práva a problematika dětské práce

Cíle:

Žák:

- formuluje vlastní názor na problematiku dětské práce;
- hledá a navrhuje možná řešení dětské práce v rozvojových zemích.

Postup:

- Na úvod si žáci vybavili, co vědí o problému dětské práce.
- Rozdělila jsem žáky do skupin podle lístků s fotografiemi z jednotlivých kontinentů.
- Nejprve se všichni společně podívali na film Děti v otroctví (DVD Watch and Change – Jeden svět na školách).
- Rozdala jsem do skupin žákům článek týkající se problematiky dětské práce. Jejich úkolem bylo vybrat nejdůležitější informace a připravit krátkou prezentaci prostřednictvím plakátu (tento úkol plnili žáci pouze jedné třídy).
- Druhou alternativou v rámci dalšího bloku bylo provést se studenty shrnutí tématu pomocí metody Kostka: 6 různých úhlů pohledu na dané téma (tuto variantu jsem zvolila pro druhou třídu).
- Připravila jsem si šablonu rozložené krychle, podle které žáci připravovali své vlastní.
- Na každou stranu krychle psali odpovědi na jednotlivá zadání:
  1. Popiš - Co je dětská práce?
  2. Porovnej - V čem se dětská práce může podobat jiným procesům a v čem se odlišuje?
  3. Asociuj - Co se ti vybaví, když se řekne dětská práce?
  4. Analyzuj - Proč dochází k dětské práci?
  5. Aplikuj - Jak se s dětskou prací vyrovnat?
  6. Vyhodnoť - V čem dětská práce přináší pozitiva a v čem negativa?
- Následně kostky žáci slepili a sdíleli svoje myšlenky zapsané na jednotlivých stranách.
- Obě možné varianty bloku jsem se pokusila zakončit diskusí s žáky na dané téma.

Doporučení:

Dvouhodinový blok zakončený výrobou kostky nedopadl podle mých představ, protože v závěru dne byli žáci unavení a méně soustředění. Příprava kostky a reflexe tématu vyžaduje soustředění a čas na přípravu. Aktivitu jsme tedy nestihli dokončit. Je možné kostku odložit na příští hodinu občanské nauky.

Výstupy integrované tematické výuky Africký den

Velkoformátové vyplněné slepé mapy Afriky

Pětílístky na téma Afrika

Plakáty s postupem výroby čokolády

Plakáty k tématu dětská práce

Žákovské kostky na téma dětská práce

Vedení kroniky a fotografického materiálu o projektu

Spolupráce a zapojení MŠ a ZŠ

Referendum ve škole např. o navázání spojení s etiopskou školou či adopci na dálku

Informování o projektu na internetu

Článek o přípravě projektu do novin a televizní šot v regionálním vysílání

Další aktivity GRV v rámci školního vzdělávacího programu SPOLU

1. Tematické besedy:

- s pracovníky organizací pracujících v oblasti rozvojové spolupráce a humanitární pomoci;
- s odborníky na konkrétní témata (např. klimatické změny - Meteorologický ústav v Hradci Králové) aj.

2. Navázání spolupráce se školou v Etiopii

3. Adopce na dálku

Střední odborná škola řemesel a služeb, Děčín

Naše vize: Mysli globálně, jednej lokálně. Mysli v souvislostech, jednej podle potřeby.

Dlouhodobý cíl:

Žák přispívá k minimalizaci negativních dopadů na svět kolem nás skrze své odpovědné jednání v profesionálním i soukromém životě a upřednostňuje postupy, které k tomu napomáhají.

Očekávané výstupy:

Žák

- posuzuje potraviny z hlediska ekonomické a ekologické náročnosti a zdravé výživy;
- rozvíjí kompetence potřebné ke spolupráci, schopnost diskutovat a obhájit svůj názor;
- umí připravit jídlo z mezinárodní kuchyně z dostupných surovin, postupuje hospodárně a šetrně k životnímu prostředí;
- vyhledá informace o používaných surovinách a vysvětlí závislost lidí na přírodě a potravinách;
- objasní souvislost gastronomie s ochranou životního prostředí;
- dodržuje pravidla ochrany přírody, která jsou součástí jeho profesionálního přístupu i životního stylu.

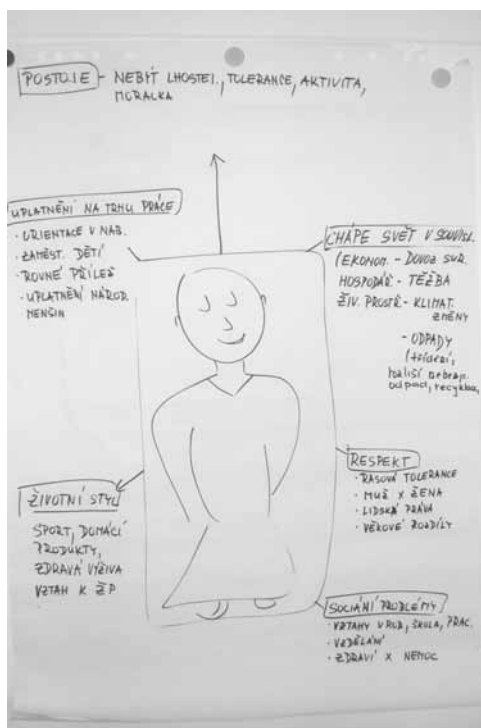
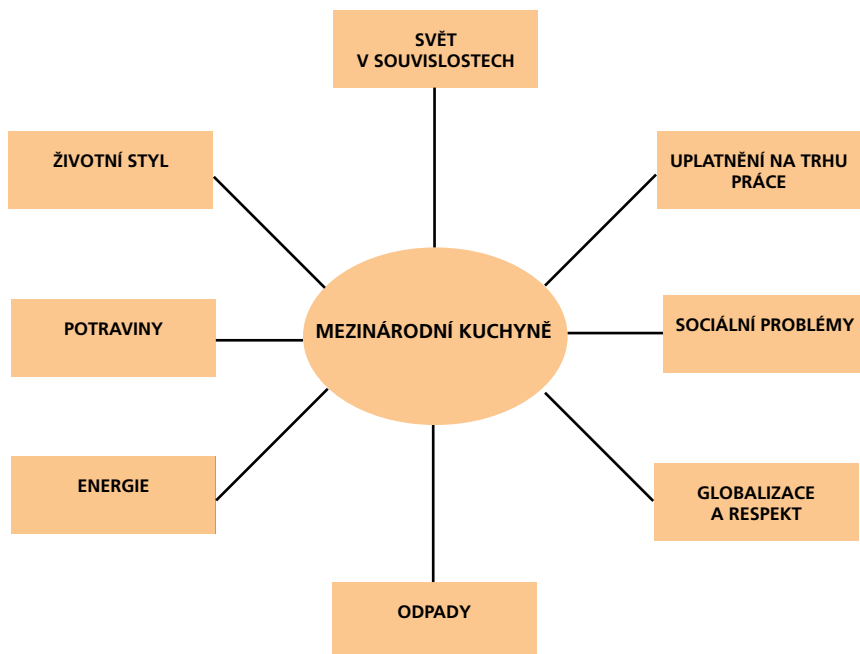

Foto: Lenka Sobotová

Téma plánu: Mezinárodní kuchyně

Očekávané výstupy jsou rozdělené dle následujících oblastí:

Začlenění GRV do školních vzdělávacích programů

<p>SVĚT V SOUVISLOSTECH Ekonomika – II.ročník Celek: Národní hospodářství</p>	<p><u>Ekonomika</u> Žák: - uvede problémy dovozu surovin, potravin a popíše podstatu surovinové závislosti vyspělého světa na zemích třetího světa; - využívá energií a služeb pro uspokojení svých potřeb šetrně s ohledem na jejich zajištění v budoucnosti; - upřednostňuje výrobky/produkty/obaly s nejnižším možným dopadem na životní prostředí.</p> <p><u>Nerovnoměrnost světového hospodářství</u> Žák: - vybírá a upřednostňuje výrobky, které mají značku ekologicky šetrného výrobku; - využívá znalostí a dovedností k zaujímání postojů k této problematice; - vyznačí na mapě trajektorie dovážených surovin a potravin z celého světa do EU; - zdůvodní závislost EU na méně vyspělých zemích světa; - objasní problematiku úbytku surovin a vlivu hospodářství a služeb na život obyvatel země.</p>	<p>5 hodin</p>
<p>Cestovní ruch</p>	<p>Žák: - popíše vliv cestovního ruchu na život obyvatel země a na životní prostředí (negativní i pozitivní); - porovná národní zvyky a tradice jednotlivých zemí světa a životní styl místních obyvatel.</p>	<p>4 hodiny</p>
<p>Občanská nauka – II.ročník</p>	<p>Žák: - uvede příčiny a důsledky klimatických změn na život obyvatel Země, jejich souvislosti a propojenost na celé planetě Země; - svými postoji a jednáním přispívá ke snižování dopadů klimatických změn.</p>	<p>30 hodin</p>
		<p>2 hodiny</p>

	<p><u>Problematika rozvojových zemí</u> <u>Žák:</u> - vyjmenuje hlavní problémy rozvojových zemí a jejich souvislost s jeho životem (problémy současného globalizovaného světa); - svými postoji podporuje různé aktivity a činnosti, které vedou ke zmírnění problémů rozvojových zemí a k jejich řešení (petice, sbírky, humanitární činnost, rozvojové programy, podpora nevládních neziskových organizací ...).</p> <p><u>Migrace, tolerance</u> <u>Žák:</u> - pojmenuje problémy, příčiny a důsledky migrace; - je tolerantní k menšinám; - podporuje různé aktivity a činnosti vedoucí ke zlepšení postavení menšin (sbírký, humanitární pomoc, rozvojové programy, podpora nevládních neziskových organizací...)</p>	<p>4 hodiny</p> <p>3 hodiny</p>
--	--	---

Foto: Lenka Sobotová

<p>ŽIVOTNÍ STYL Dietologie – III.ročník H obor Celek: Diferencované stravování a léčebná výživa Celek: Dietní stravování</p>	<p><u>Zdravá výživa</u> Žák: - popíše stravovací návyky v rodině s ohledem na zásady zdravé výživy; - vyjmenuje možná opatření pro zajištění pestrého a zdravého jídelníčku; - zdůrazňuje význam zdravé výživy a pitného režimu jako prevenci proti civilizizačním onemocněním.</p>	<p>17 hodin</p>
<p>Technologie – IV.ročník L obor Celek: Dietní stravování</p>	<p><u>Šetrné zacházení</u> Žák: - upřednostňuje potraviny bez chemických přísad, ekologické náročnosti, vzniku odpadů, z místních zdrojů, vycházející z roční doby a místní tradice.</p>	<p>33 hodin</p>
	<p><u>Druhy stravy</u> Žák: - rozlišuje podstatu konkrétních druhů stravování (smíšenou, plnohodnotnou stravu, vegetariánskou, s nadbytkem bílkovin a sacharidů ve stravě, kyselintvornou a zásadotvornou stravu, syrovou stravu aj.).</p>	<p>17 hodin</p>
	<p><u>Diety</u> Žák: - zdůvodní význam léčebné výživy; - uvede jednotlivé druhy diet – př. dieta s omezením tuku, redukční dieta, nízkocholesterolová dieta, bezlepková dieta, diabetická dieta, ...).</p>	<p>H obory = 17 h/rok celkem L obory = 33h/rok celkem</p>
	<p><u>Sport a životní prostředí</u> Žák: - sportuje v souladu se zásadami ochrany zdraví a hygieny; - jedná na základě kladného vztahu k životnímu prostředí; - vysvětlí procesy a vazby mezi jednotlivými složkami ŽP a pojmenuje negativní činnosti působící na ŽP; - svými postoji a jednáním nejen chrání ŽP, ale předchází negativním vlivům svého chování na ŽP;</p>	<p>3 hodiny</p>

<p>Občanská nauka - III. ročník</p>	<ul style="list-style-type: none"> - podporuje aktivně činnosti vedoucí k ochraně ŽP (petice, sbírky, podpora nevládních neziskových organizací...). Žák: <ul style="list-style-type: none"> - rozpozná závažnost rizikových faktorů (kouření, drogy, karcinogeny, alkohol...) a rizika konzumního způsobu života; - hodnotí alternativy ke konzumnímu způsobu života, jejich výhody a nevýhody. 	<p>2 hodiny</p>
<p>POTRAVINY Potraviny a výživa - I.ročník Celek: Složení potravin, potraviny rostlinného původu Celek: Jakost potravina a ošetřování Téma: Energetická a biologická hodnota potravin</p>	<p>Žák:</p> <ul style="list-style-type: none"> - vyhledává zboží s květinovým logem evropského eko-značení; - vybírá místně vypěstované sezónní potraviny - preferuje sezónní produkty; - upřednostňuje zeleninu, ovoce (argumentuje vysokým podílem minerálních látek, vitamínů, vlákniny, enzymů...); - popíše strukturu potravní pyramidy a dokáže do ní zařadit jednotlivé složky potravy. 	<p>4 hodiny</p> <p>2 hodiny</p>
<p>Odborný výcvik – I. – IV. ročník – příprava pokrmů</p>	<p>Žák:</p> <ul style="list-style-type: none"> - při přípravě pokrmů používá různé potravinové tabulky (doporučené výživové dávky, využitelnost proteinu v potravinách,...); - neplýtvá potravinami; - čte údaje na etiketách výrobků, podle toho se rozhoduje, co koupí a co ne; - kompostuje; - kontroluje, kde zboží bylo vyrobeno; - na mapě světa vyhledá země původu dovážených potravin; - preferuje biopotraviny; - charakterizuje značku fair trade, preferuje výrobky s touto značkou. 	<p>I. ročník 495 hodin</p> <p>II. ročník 561 hodin</p> <p>III. ročník 544 hodin</p>

<p>ENERGIE Zařízení provozoven – I.ročník Celek: Zařízení na tepelnou úpravu pokrmů</p> <p>Technologie – I.ročník Celek: Chladicí a mrazicí zařízení</p> <p>Zařízení provozoven – I.ročník Celek: Chladicí a mrazicí zařízení</p> <p>Základy ekologie - I.ročník</p>	<p>Žák: - kontroluje nastavení spotřebičů; - nedává do chladničky horké nebo teplé potraviny za účelem šetrného zacházení s energií; - peče najednou; - vypne sporák nebo troubu několik minut před tím, než je jídlo hotové; - pro úsporu energie při vaření nakrájí zeleninu na malé kousky, protože tak sníží dobu vaření; - rozmrazuje potraviny tak, že je z mrazničky vyndá předem; - ovoce a zeleninu myje v misce s vodou, a ne pod tekoucí vodou. - pravidelně odmrazuje starou chladničku nebo mrazicí box; - používá energeticky úsporné žárovky; - vypíná světla, když je nepotřebuje; - vaří méně vody; - při vaření jídla používá pokličku; - volí vhodnou velikost nádobí pro tepelnou úpravu jídla.</p> <p>Žák: - zná různé zdroje surovin, jejich přednosti a nedostatky; - využívá různé možnosti úspor energie doma i na pracovišti.</p>	<p>4 hodiny</p> <p>15 hodin</p> <p>3 hodiny</p>
<p>ODPADY Zařízení provozoven – I.ročník Téma: Skladové hospodářství Téma: Hygienické předpisy v gastronomii – kritické body HACC</p> <p>Technologie – I.ročník Celek: Význam technologie Téma: Osobní hygiena, hygiena na pracovišti. Bezpečnost práce a ochrana zdraví při práci</p> <p>Základy ekologie - I.ročník</p>	<p>Žák: - snižuje objem odpadů; - používá opakované nákupní tašky; - vybírá výrobky, které se dodávají s malým množstvím obalového materiálu a kupuje náhradní náplně; - recykluje organický odpad – např. kompostováním; - neodhazuje odpadky; - posoudí, nakolik jím vybrané zboží zatěžuje ŽP z hlediska množství odpadů.</p> <p>Žák: - rozdělí odpady podle různých hledisek, uvede způsoby jejich likvidace, včetně výhod a nevýhod; - posuzuje vliv odpadů na ŽP a třídí odpady doma i na pracovišti.</p>	<p>1 hodina</p> <p>2 hodiny</p> <p>6 hodin</p> <p>3 hodiny</p>

<p>GLOBALIZACE A RESPEKT Základy ekologie - I.ročník</p> <p>Občanská nauka – II.ročník</p>	<p><u>Tolerance k odlišnostem</u> Žák: - je tolerantní k odlišným projevům chování, barvě pleti, náboženskému vyznání, sociálním skupinám; - podporuje akce a činnosti vedoucí k odstranění negativních projevů diskriminace; - rozlišuje jednotlivé případy diskriminace podle pohlaví, předchází jim; - podporuje aktivity vedoucí k odstranění diskriminace.</p> <p><u>Lidská práva</u> Žák: - pojmenuje a obhájí svá základní lidská práva; - uvede možnosti pomoci u příslušných institucí a organizací; - hledá řešení konkrétních problémů, není lhostejný k životu ostatních i světu; - jmenuje rozdíly a problémy v různých věkových kategoriích, respektuje je, snaží se předcházet diskriminaci věkové, např. při přijímání do zaměstnání; - je otevřený a empatický k problémům druhých a hledá možnosti jejich řešení; - využívá více zdrojů informací (media, internet, literatura aj.), zpracovává je a kriticky je hodnotí; - zaujímá ke sdělením z různých zdrojů vlastní stanoviska a postoje; - charakterizuje své vlastnosti, přednosti a nedostatky (sebepoznání); - využívá a rozvíjí své klady, potlačuje své nedostatky.</p>	<p>3 hodiny</p>
---	--	------------------------

<p>SOCIÁLNÍ PROBLÉMY Základy ekologie - I.ročník</p> <p>Občanská nauka – II.ročník</p>	<p>Žák:</p> <ul style="list-style-type: none"> - pojmenuje svou roli a úlohy jednotlivých členů rodiny, vazby mezi členy, vysvětlí význam rodiny; - přisuzuje celoživotnímu vzdělání význam a důležitost, zvláště ve svém oboru; - zjišťuje možnosti pokračování ve studiu, - vyhledá si potřebné informace; - vysvětlí význam udržitelného života a jedná v souladu se zachováním zdrojů pro další generace; - uvede příklady sociálních a ekonomických rozdílů ve světě a možnosti jejich řešení; - podporuje aktivity a činnosti vedoucí k řešení globálních problémů. 	<p>3 hodiny</p> <p>10 hodin</p>
<p>UPLATNĚNÍ NA TRHU PRÁCE Ekonomika – II.ročník Celek: Tržní ekonomika</p> <p>Celek: Pracovně právní vztahy</p> <p>Celek: Majetek podniku</p>	<p>Žák:</p> <ul style="list-style-type: none"> - se orientuje v nabídce a poptávce na trhu práce; - zná možnosti vyhledávání informací o trhu práce; - podporuje a respektuje rovné příležitosti; - při přijímání do práce je proti diskriminaci věkové, národnostní, náboženské, pohlaví aj. - uvede příklady a problémy zaměstnávání dětí; - vyjmenuje základní dětská práva; - podporuje aktivity vedoucí k řešení problémů spojených s porušováním práv dětí; - v obchodní korespondenci vyplní základní dokumenty (faktury, objednávky, dodací list, příkaz k úhradě, hromadný příkaz k úhradě...) 	<p>8 hodin</p> <p>9 hodin</p> <p>6 hodin</p>

Inspirace pro výuku

Autory jednotlivých výukových lekcí jsou Mgr. Renata Zelenková, Mgr. Ilona Tomanová a Mgr. Pavel Schwarz.

OBORY: KUCHAŘ A FOTOGRAF

Stručný popis:

Žáci 1. ročníku v rámci odborného výcviku uvařili vybrané jídlo z mezinárodní kuchyně: **„Starofrancouzské jídlo: Kapoun dušený v červeném víně po burgundsku s bramborovými dukátký a slaninovými chipsy“**. Praktické části se zúčastnili i studenti oboru Fotograf 3. ročníku, kteří proces dokumentovali.

OBOR: TRUHLÁŘ

Stručný popis:

Žáci pod vedením učitelů odborného výcviku vytvořili učební pomůcku **„Slepá mapa světa“**. Byla vytvořena ve formě puzzle s vyznačením kontinentů, oceánů a moří. Mapa nabízí velkou škálu možností interaktivního učení.

OBOR: FOTOGRAF

Stručný popis:

Žáci 2. ročníku se podíleli na vytvoření učební pomůcky **„Potravní pyramida“**. V jednom z obchodních řetězců žáci fotili potraviny a z fotografií vytvořili obrázky, které slouží k sestavování potravní pyramidy a k dalším aktivitám.

OBOR: OBCHODNÍK

Stručný popis:

Žáci 4. ročníku pracovali na aktivitě **„Co jíme“**.

Postup:

- Žáci si předem připravili seznam potravin, které zkonsumovali o jednom víkendovém dni, a jeden seznam z pracovního dne. Jejich úkolem bylo následně zjistit rozdíl ve stravování v těchto vybraných dnech a pokusit se jej zdůvodnit.
  - Roztřídili potraviny dle doporučení o skladbě výživy a vybrali ty, které jsou nevhodné ve stravě, svůj výběr zdůvodnili.
  - Následovala diskuse:
    1. Jaké potraviny bychom měli ve stravování upřednostňovat?
    2. Porovnejte dva podobné produkty (bio, fair trade, obyčejný) s ohledem na cenu, zemi původu aj.
    3. Existuje nějaká souvislost mezi naší konzumací a situací lidí v rozvojových zemích?
    4. Jaké může mít naše spotřeba dopady na situaci lidí v rozvojových zemích a proč?
    5. Jak je možné pozitivně ovlivnit život lidí v rozvojových zemích a jejich životní prostředí?
    6. Je výběr našeho jídelníčku ovlivněn reklamou?
  - Na diskusi je možné navázat v dalších hodinách i během odborného výcviku.
-

OBORY: OBCHODNÍK, KUCHAŘ – ČÍŠNÍK S MATURITOU

Stručný popis:

Žáci pracovali na aktivitě „**Potravní pyramida**”

Postup:

- Ve skupině zapisovali žáci na papír skupiny potravin, které by náš jídelníček měl obsahovat včetně tekutin.
- Po zhodnocení zápisů žáci rozdělili potraviny na dvě skupiny – ty které jsou nezbytné a ty, které by se měly konzumovat výjimečně.
- Dále se pokusili zhodnotit u každé skupiny potravin její klady a zápory z hlediska zdravé výživy, možnosti vzniku obezity, ekologické a finanční náročnosti.
- V diskusi se společně zamysleli se nad tím, co by se v jejich životě změnilo, kdyby vybranou potravinu přestali konzumovat a naopak, co by se změnilo, kdyby její konzumace vzrostla.
- Další diskuse směřovala k otázkám šetrného zacházení. Dávám přednost potravinám bez chemických přísad, ekologické náročnosti, vzniku odpadu, z místních zdrojů, vycházející z roční doby nebo místní tradice?
- V průběhu aktivity společně sestavili potravní pyramidu z obrázků vytvořených žáky z oboru Fotograf.

OBORY: KUCHAŘ, ČÍŠNÍK – 1. ROČNÍK

Stručný popis:

Žáci pracovali na aktivitě „**Co víme o bramborách?**”

Foto: Lenka Sobotová

Postup:

- Žáci byli rozděleni do skupin. Každá skupina obdržela text zaměřený na nějakou informaci k bramborám, který nastudovala (historie objevení brambor, jak ovlivnily brambory život lidí, v které zemi se brambory začaly pěstovat nejpozději, jak správně zpracovávat brambory v kuchyni, klady a zápory brambor, význam ve výživě).
- Skupiny pracovaly s textem a poté přednesly, co zjistily na dané téma s důrazem na klíčové a nové informace.
- V závěru žáci vyplnili bramborový test, správné odpovědi se dozvěděli po napsání testu.

Bramborový test

1. Jak se jmenuje rostlina, která brambory plodí? (lilek brambor)
2. Kterou část používáme k jídlu? (hlízy)
3. Která část rostliny je jedovatá? (plody)
4. Co způsobuje jedovatost? (alkaloidy zvané chakonin a solanin)
5. Jak se lidově nazývají brambory? (např. bandory, erteple, zemojablička, čertova jablka,...)
6. Kde je pravlast brambor? (v Jižní Americe)
7. Z které země přišly brambory do Čech? (z Německa)
8. Kdy to bylo? (V polovině 18.století po skončení sedmileté války, název brambory se odvozuje od pruských válečníků z Braniborska – lidově brymburáci, odtud pak brambory.)
9. Jak ovlivnily brambory život lidí? (Zamezily hladomorům, možnost osídlení oblastí se špatnou půdou – hor a podhůří, tím se zasloužily o trvalý růst lidské populace a následně tlak na přírodu při osidlování oblastí, v kterých se lidé do té doby nemohli uživit.)
10. V které zemi se brambory začaly pěstovat nejpozději? (V Severní Americe, první v Evropě pěstovali brambory Irové, avšak v roce 1845 postihla všechnu úrodu bramborová plíseň, to mělo za následek velkou úmrtnost hladu a následně masové stěhování Irů do Ameriky, samozřejmě vzali brambory s sebou, a tím ukončili jejich okružní cestu světem.)
11. Co lze ještě z bramborových hlíz získat? (škrob a líh)
12. Uvedte příklad nějakého škůdce, který má ve svém názvu bramboru? (mandelinka bramborová)
13. Víte, odkud mandelinka bramborová původně pochází? (Její původní oblastí výskytu je Severní Amerika.)
14. Jak se mandelinka bramborová dostala do Evropy? (Do kontinentální Evropy byla zavlečena společně s bramborami, její pomalé šíření prudce nabralo na rychlosti po druhé světové válce, kdy vzrostla úroveň transportu brambor.)

OBORY: KUCHARŮV, ČÍŠNÍK

Stručný popis:

Žáci pracovali na aktivitě **„Rozpitvejme starofrancouzské jídlo s pomocí slepé mapy“**.

Postup:

- Žáci se rozdělili do skupin. Skupiny obdržely recept vybraného jídla pro tento projekt (viz. níže).
- Každá skupina žáků předem dostala za úkol zjistit informace o používané potravině v daném receptu. Na základě zjištěných informací jeden ze skupiny krátce pohovořil o potravině (charakteristika, využití v kuchyni, složení, pěstování, její postavení v potravní pyramidě, země původu, dovoz....).
- Po zhotovení pokrmu žáci zhodnotili přípravu vybraného jídla z hlediska časové náročnosti, množství solí, cukrů, nutriční hodnoty, množství a druhů odpadů, ekologické a finanční náročnosti. Snažili se také zodpovědět otázky různých možností úspor energie doma i na pracovišti.
- Na vyrobené slepé mapě si v závěru ukázali, odkud různé potraviny pocházejí a kudy k nám cestují.

III. ročník přehlídky „Jsme tu pro vás 2009“

Na naší škole se tradičně koná akce „Jsme tu pro vás“, kdy se prezentují veřejnosti všechny obory studia na škole a jejich činnost. V rámci této přehlídky se ve dnech 25. – 26. listopadu 2009 s naším plánem pro začlenění GRV do výuky a jeho tématem „Mezinárodní kuchyně“ seznámili ostatní žáci i učitelé, kteří se přímo neúčastnili aktivit. Těž jsme zasvětili do námi vytvořeného projektu žáky z různých škol a školek i širokou veřejnost, kteří naši školu navštívili.

V učebně, kde měli návštěvníci možnost se seznámit s aktivitami v rámci „Mezinárodní kuchyně“, byly připraveny ukázky naší práce. Učebna byla rozdělena na dvě části: vzdělávací a oddychovou. Ve vzdělávací části učebny byly vystaveny námi vytvořené učební pomůcky (potravní pyramida, slepá mapa). Nástěnky, stěny, tabule byly pokryty odbornými texty, hesly, zajímavostmi, informacemi o fair trade, včetně ochutnávky čokolády, informacemi o kampani Česko proti chudobě, se kterými jsme pracovali při různých aktivitách. V učebně byl i videokoutek, kde jsme pouštěli filmy zaměřené na výživu, globální oteplování, odpady a další globální problémy.

V oddychové části byly připraveny různé ekologické hry: AZ kvíz, kvarteto či pexeso o třídění odpadů, možnost sestavení slepé mapy formou puzzle, testy – bramborový test, testy o francii, otázky o zemi. A jelikož se přehlídka konala před Vánoci, každý, kdo nás navštívil, mohl na vánočním stromku v učebně zanechat přání pro planetu Zemi.

V rámci projektu se uskutečnila diskuze pod názvem „Bludný kruh“, kterou vedla studentka 4. ročníku oboru Obchodník, která aktivně pracuje v občanském sdružení Zelená pro planetu. Seznámila nás i s kampaní „Česko proti chudobě“. Studentka všem poskytla materiály, letáky, brožury ke kampani „Česko proti chudobě“, zdůraznila význam odpovědné spotřeby, fair trade (představila katalog s produkty a cenami). Nakonec byla dohodnuta beseda na rozvojová témata s lidmi ze sdružení Zelená pro planetu.

Pro zpestření i jako inspiraci pro výuku gastronomických oborů uvádíme recept, podle kterého žáci v rámci projektu „Mezinárodní kuchyně“ vařili, sestavovali potravní pyramidu a vyhledávali globální souvislosti na praktickém příkladu z jejich budoucí praxe. Přejeme dobrou chuť!

Starofrancouzská kuchyně:

Kapoun dušený v červeném víně po burgundsku s bramborovými dukátký a slaninovými chipsy

Suroviny (10 porcí):

Kapoun	3 ks
Řapíkatý celer	1 ks
Kořenová zelenina	2 kg
Červené suché víno (burgundské)	1,5 l
Slanina	0,2 kg
Anglická slanina	0,6 kg
Cukr	cca 0,1 kg
Sůl	1 gr
Bílý pepř	1 gr
Bobkový list	1 gr
Celá skořice	1 gr
Šalotka	0,4 kg
Tomaty	0,5 kg
Olivový olej	0,3 l
Máslo	0,25 kg
Brambory	1,6 kg

Postup:

Do hrnce dáme orestovat slaninu, přidáme kořenovou zeleninu a řapíkatý celer, přidáme ½ másla a olivový olej, zarestujeme do zlatova. Přidáme nakrájenou šalotku, opět zpěníme. Přidáme nakrájená rajčata, koření, část soli, cukr a opět restujeme. Mezitím si očistíme a nasekáme kapouna, kterého nasolíme, opepříme a na vzniklém zeleninovém základu ho opečeme. Zalijeme částí červeného vína, vodou a kapouna nevaříme, ale dusíme do měkka! Podle potřeby podléváme vínem nebo vodou.

Kousky masa vyjmeme, polovinu základu rozmixujeme na jemnou omáčku (skořici či bobkový list nemixujeme), do které dáme příp. zbytek červeného vína. Pokud je potřeba zahustit, přidáme máslo. Druhou zredukovanou polovinu základu použijeme jako přílohu s omáčkou a dukátký.

Bramborové dukátký: Očištěné brambory vaříme ve slupce do poloměkka. Necháme vychladnout. Nakrájíme na plátky, osolíme a na zbytku másla orestujeme do křupava.

Slaninové chipsy: Na plátky nakrájenou anglickou slaninu vyskládáme na plech, který zatížíme druhým plechem a pečeme ve vyhřáté troubě (200°C) cca 6 – 7 minut, do křupava.

Střední technická škola, Ústí nad Labem

Naše vize: V současnosti rozhodují o budoucnosti.

Dlouhodobé cíle:

Žák minimalizuje negativní vlivy svého jednání na životní prostředí planety Země.

Žák jedná s vědomím, že jeho život je propojen s životy druhých a chování jednotlivce může pozitivně i negativně ovlivňovat druhé.

Očekávané výstupy:

Žák:

- upřednostňuje zdravý způsob života;
- vyhodnotí vliv jednotlivých činností člověka na životní prostředí;
- objasní problematiku odpadového hospodářství;
- popíše základní vztahy mezi organismy a životním prostředím;
- vysvětlí podstatu koloběhu látek v přírodě z hlediska látkového a energetického;
- charakterizuje vybrané globální problémy na Zemi a uvede jejich možná řešení;
- uvede příklady ekonomických a sociálních rozdílů mezi lidmi;
- vysvětlí klíčové pojmy z oblasti globální problematiky, jako jsou globalizace, fairtrade, lidská práva, diskriminace aj., a uvede souvislosti mezi nimi.;
- popíše, proč a kdy je uskutečňována rozvojová a humanitární pomoc;
- využívá různé zdroje informací a třídí je;
- vytváří si na základě informací vlastní názor;
- respektuje odlišné názory a pohledy na svět.

Foto: Lenka Sobotová

Začlenění GRV do školních vzdělávacích programů

Obory: Strojní mechanik
Mechanik opravář motorových vozidel
Elektrikář

ZÁKLADY EKOLOGIE - 1. ROČNÍK

Téma: Základní ekologické pojmy

Tematický obsah: základní ekologické pojmy; ekologické faktory; buňka, jedinec, populace, společenstvo; podmínky života v přírodě; zdroje energie a koloběh látek; potravní vztahy

Časová dotace: 6 vyučovacích hodin

Výsledky vzdělávání:

Žák:

- popíše buňku jako základní stavební a funkční jednotku života;
- vysvětlí základní ekologické pojmy;
- charakterizuje abiotické (sluneční záření, atmosféra, pedosféra, hydrosféra) a biotické faktory prostředí (populace, společenstva, ekosystémy);
- vysvětlí vzájemnou závislost a vztahy abiotických a biotických faktorů prostředí;
- charakterizuje základní vztahy mezi organismy ve společenstvu;
- uvede příklad potravního řetězce;
- popíše podstatu koloběhu látek v přírodě z hlediska látkového a energetického.

Průřezové téma: Člověk a životní prostředí

Použité zdroje:

Aktivita „Klima v tísní“. Bohouš a Dáša: klima v tísní. Člověk v tísní, 2009, s. 14.

Téma: Atmosféra

Tematický obsah: složení a funkce atmosféry; vliv člověka na ovzduší; skleníkový efekt; ozonová vrstva; znečišťování ovzduší; způsoby snižování emisí

Časová dotace: 4 vyučovací hodiny

Výsledky vzdělávání:

Žák:

- hodnotí vliv různých činností člověka na jednotlivé složky životního prostředí;
- charakterizuje působení životního prostředí na člověka a jeho zdraví;
- charakterizuje globální problémy spojené s atmosférou;
- uvede základní znečišťující látky v ovzduší, ve vodě a v půdě a vyhledá informace o aktuální situaci;
- uvede základní ekonomické, právní a informační nástroje společnosti na ochranu přírody a prostředí.

Průřezové téma: Člověk a životní prostředí

Použité zdroje:

Aktivita „Za vším hledej emise“. Bohouš a Dáša: klima v tísní. Člověk v tísní, 2009, s. 26.

Téma: Odpady

Tematický obsah: druhy odpadů; třídění a zneškodňování odpadů; recyklace odpadů

Časová dotace: 4 vyučovací hodiny

Výsledky vzdělávání:

Žák:

- popíše způsoby nakládání s odpady;
- vysvětlí vlivy znečištění jednotlivými odpady na životní prostředí;
- formuluje argumenty pro třídění a zneškodňování odpadů.

Průřezové téma: Člověk a životní prostředí

Mezipředmětové vztahy: Občanská nauka

Konkrétní rozpracování jedné z hodin naleznete níže v části Inspirace pro výuku.

Téma: Udržitelný rozvoj

Tematický obsah: ekonomický rozvoj ve vztahu k zachování přírody; zdravý životní styl; přínos jedince k ochraně životního prostředí

Časová dotace: 2 vyučovací hodiny

Výsledky vzdělávání:

Žák:

- charakterizuje globální problémy na Zemi;
- vysvětlí pojem udržitelný rozvoj z hlediska environmentálních, ekonomických, technologických a sociálních aspektů ochrany životního prostředí;
- na konkrétním příkladu z občanského života a odborné praxe navrhne řešení vybraného environmentálního problému.

Průřezové téma: Člověk a životní prostředí

Mezipředmětové vztahy: Občanská nauka

Použité zdroje:

Aktivita „Každý má svou katastrofu“. Bohouš a Dáša: klima v tísní. Člověk v tísní, 2009, s. 35.

Aktivita „Nelze přehlížet dnešní hrozby“. Bohouš a Dáša: klima v tísní. Člověk v tísní, 2009, s. 70.

Konkrétní rozpracování jedné z hodin naleznete níže v části Inspirace pro výuku.

OBČANSKÁ NAUKA - 1. ROČNÍK

Téma: Soužití

Tematický obsah: rasy, národy a národnosti; většinová společnost a menšiny; problémy multikulturního soužití; genocida za 2. světové války; migrace

Časová dotace: 4 vyučovací hodiny

Výsledky vzdělávání:

Žák:

- vysvětlí na příkladech osudů konkrétních lidí (např. civilistů, zajatců, Židů, Romů, příslušníků odboje aj.), jak si nacisté počínali na okupovaných územích;

- charakterizuje na základě vlastního pozorování a informací z médií, jak jsou lidé žijící v České republice odlišní z hlediska národností, náboženství a sociálního postavení;
- zdůvodní svou identitu ve vztahu k určitému etniku (národu...);
- na konkrétních příkladech vysvětlí příčiny vzniku napětí nebo konfliktů mezi příslušníky většinové společnosti a příslušníkem některé z menšin.

Průřezové téma: Občan v demokratické společnosti

Použité zdroje:

Aktivita „Stejná práva pro každého?“ Bohouš a Dáša za lidská práva. Člověk v tísni, 2008, s. 30.

Aktivita „Proč lidé migrují“. Rozvojové vzdělávání - Manuál pro učitele 2. stupně základních škol, K. Píchová, E. Burgetová, J. Hurrle, T. Rejšková. Multikulturní centrum Praha, 2008.

OBČANSKÁ NAUKA - 2. ROČNÍK

Téma: Politický systém v ČR

Tematický obsah: Ústava ČR, politický systém v České republice a rozdělení státní moci (moc zákonodárná, výkonná a soudní); pravomoci jednotlivých orgánů státní moci; lidská a občanská práva, jejich obhajování a zneužívání; práva dětí; struktura veřejné správy; obecní a krajská samospráva; ideologie (pravicové, levicové); politické strany ČR; volby, volební systémy, volební právo

Časová dotace: 16 vyučovacích hodin

Výsledky vzdělávání:

Žák:

- uvede základní lidská práva, která jsou zakotvena v českých zákonech včetně práv dětí;
- popíše, kam se obrátit, když jsou lidská práva ohrožena či porušována v ČR i ve světě;
- vysvětlí, proč se uskutečňují svobodné volby a proč se jich mají lidé zúčastnit;
- uvede nejvýznamnější české politické strany a popíše, podle čeho se může občan orientovat, když zvažuje nabídku politických stran.

Průřezové téma: Občan v demokratické společnosti

Použité zdroje:

Aktivita „Nač má právo lidská bytost“. Bohouš a Dáša za lidská práva. Člověk v tísni, 2008, s. 12 - 13.

Aktivita „Znáte svá práva?“ Bohouš a Dáša za lidská práva. Člověk v tísni, 2008, s. 18 - 19.

Aktivita „Dětský svět“. Bohouš a Dáša za lidská práva. Člověk v tísni, 2008, s.43 - 45.

Téma: Média

Tematický obsah: svobodný přístup k informacím; funkce médií; zpravodajství a jeho objektivita; podstata a principy reklamy; etika reklamy

Časová dotace: 3 vyučovací hodiny

Výsledky vzdělávání:

Žák:

-
- zdůvodní, proč je třeba zobrazení světa, událostí a lidí v médiích (mediální obsahy) přijímat kriticky;
  - rozezná konkrétní příklady ovlivňování veřejnosti (např. v médiích, v reklamě, jednotlivými politiky aj.);
  - posoudí vliv médií a reklamy na životní styl jedince a na péči o své zdraví.

Průřezové téma: Občan v demokratické společnosti

Použité zdroje:

Aktivita „Může Guma pomlouvat Bohouše?“ Bohouš a Dáša za lidská práva. Člověk v tísni, 2008, s. 36 – 37.

OBCĀNSKÁ NAUKA - 3. ROČNÍK

Téma: Současný svět

Tematický obsah: bohaté a chudé země, světové velmoci; ohniska napětí v soudobém světě, jejich příčiny a možnosti řešení

Časová dotace: 1 vyučovací hodina

Výsledky vzdělávání:

Žák:

- uvede příklady světových velmocí, zemí středně vyspělých, rozvojových a nejhudších (včetně lokalizace na mapě).

Průřezové téma: Občan v demokratické společnosti

Použité zdroje:

Aktivita „Globální a česká vesnice“. Rozvojové vzdělávání- Manuál pro učitele 2. stupně základních škol, K. Píchová, E. Burgetová, J. Hurrle, T. Rejšková. Multikulturní centrum Praha, 2008.

Téma: ČR a mezinárodní organizace

Tematický obsah: mezinárodní právo; mezinárodní smlouvy; OSN (poslání a hlavní zásady jejího fungování, hlavní úkol OSN, struktura OSN); NATO (příčiny vzniku, cíle, vojenské operace); EU (vznik, cíle, struktura EU, důsledky vstupu ČR do EU); Rada Evropy (úkoly RE, Evropský soud pro lidská práva).

Časová dotace: 6 vyučovacích hodin

Výsledky vzdělávání:

Žák:

- uvede, k jakým nadnárodním uskupením ČR patří a jaké jí z toho plynou závazky;
- zdůvodní existenci EU a jaké povinnosti a výhody z členství v EU plynou občanům ČR.

Průřezové téma: Občan v demokratické společnosti

Použité zdroje:

Aktivita „Zkratky mezinárodních institucí - znáte je?“ Rozvojové vzdělávání - Manuál pro učitele 2. stupně základních škol, K. Píchová, E. Burgetová, J. Hurrle, T. Rejšková. Multikulturní centrum Praha, 2008.

Téma: Globální problémy

Tematický obsah: společenské a přírodní globální problémy (příčiny, následky); hrozba globální krize

Časová dotace: 1 vyučovací hodina

Výsledky vzdělávání:

Žák:

- uvede hlavní problémy dnešního světa (globální problémy);
- lokalizuje na mapě ohniska napětí v soudobém světě;
- popíše souvislosti mezi jednotlivými globálními problémy a uvede příklady;
- orientuje se v možnostech zapojení do řešení vybraného problému.

Průřezové téma: Občan v demokratické společnosti

Mezipředmětové vztahy: Základy ekologie

Použité zdroje:

Aktivita „Žít z jednoho dolaru na den“. Rozvojové vzdělávání - Manuál pro učitele 2. stupně základních škol, K. Pichová, E. Burgetová, J. Hurrle, T. Rejšková. Multikulturní centrum Praha, 2008.

Konkrétní rozpracování jedné z hodin naleznete níže v části Inspirace pro výuku.

Téma: Globalizace

Tematický obsah: příčiny a důsledky globalizace; trvale udržitelný rozvoj

Časová dotace: 2 vyučovací hodiny

Výsledky vzdělávání:

Žák:

- na příkladech z hospodářství, kulturní sféry nebo politiky popíše, co je to globalizace;
- uvede konkrétní příklady dopadů globalizace ve světě.

Průřezové téma: Občan v demokratické společnosti

Mezipředmětové vztahy: Základy ekologie

Použité zdroje:

Aktivita „Bohoušovy džíny“. Dostupné na www.varianty.cz.

Aktivita „Dobrá nebo špatná?“. Bohouš a Dáša na tržišti světa. Člověk v tísni, 2009, s. 13.

Aktivita „Stejná práva pro každého?“. Bohouš a Dáša za lidská práva. Člověk v tísni, 2008, s. 30.

Téma: Terorismus ve světě

Tematický obsah: teroristické skupiny ve světě; příčiny terorismu; nebezpečí terorismu

Časová dotace: 1 vyučovací hodina

Výsledky vzdělávání:

Žák:

- na příkladu (z médií nebo z jiných zdrojů) vysvětlí, jakých metod používají teroristé a za jakým účelem;
- uvede projevy terorismu;
- vysvětlí vztah terorismu a lidských práv.

Průřezové téma: Občan v demokratické společnosti

Použité zdroje:

Aktivita „Terorismus vs. lidská práva“. Bohouš a Dáša za lidská práva. Člověk v tísni, 2008, s. 56.

Téma: Charitativní a jiné instituce

Tematický obsah: existující charitativní organizace (možnosti pomoci)

Časová dotace: 1 vyučovací hodina

Výsledky vzdělávání:

Žák:

- jmenuje práva jednotlivce a uvede možnosti pro vyhledání pomoci, ocitne-li se někdo v tíživé životní situaci.

Průřezové téma: Občan v demokratické společnosti

Použité zdroje:

Aktivita „Válka nezná pravidla“. Bohouš a Dáša za lidská práva. Člověk v tísní, 2008, s. 50.

Inspirace pro výuku

Následující výukové lekce byly vypracovány pomocí tzv. plánování pozpátku.

EKOLOGICKÁ STOPA

Autorka: Ing. Anna Mazáčová

Předmět: Základy ekologie

Ročník: 1. ročník

Předpokládaný čas: 90 minut

Pomůcky: počítače s připojením k internetu, tabule, velké papíry formátu A2 nebo flip-charty, psací potřeby

Velká myšlenka: Člověk může svůj vliv na životní prostředí minimalizovat.

Zásadní otázky:

- Do jaké míry je člověk odpovědný za své životní prostředí a prostředí organismů, které je s ním sdílí?
- Spějeme k ekologické katastrofě?
- Co nám vyjadřuje ekologická stopa?
- Záleží na tom, jak čerpáme přírodní obnovitelné i neobnovitelné zdroje a jaký je jejich vztah k ekologické stopě?
- Pomáhají některé technologie šetřit přírodní zdroje nebo naopak?
- Co můžeme my osobně udělat pro zlepšení životního prostředí?
- Kdo je odpovědný spotřebitel a jak se jím staneme?

Pojmy: biologická kapacita; ekologická stopa; biologicky produktivní prostor; ekologický deficit; ekologický dlužník; ekologický věřitel; globální hektary; klima, počasí; emise, imise

Trvalé porozumění:

Žák:

- interpretuje odlišné názory a myšlenky související s obnovitelnými a neobnovitelnými zdroji energie;
  - používá získané znalosti k vysvětlení vztahu člověka k životnímu prostředí;
-

-
- aplikuje získané znalosti i v osobním životě;
  - orientuje se v různých zdrojích s cílem získat informace pro vypracování zadaného úkolu;
  - vyjadřuje své postoje k hrozbě ekologické katastrofy a zdůvodní je.

Postup:

- Výuka proběhla v počítačové učebně.
- Každý žák si nejdříve stanovil svou individuální ekologickou stopu podle dotazníku na www.hraozemi.cz.
- Vypracoval si osobní plán pro snížení své ekologické stopy a zdůvodnil jednotlivé kroky v následné diskusi ve dvojici.
- Následně žáci společně sestavili ekologickou stopu školy a pokusili se naleznout možnosti snížení této stopy.
- Na základě nápadů pro snížení vlastní i školní ekologické stopy vypracovali žáci společně desatero domácích ekologie, které zapsali na papír formátu A2, který jsme vyvěsili ve třídě.
- Dále zjistili ekologické stopy různých zemí světa a na základě dostupných informací vysvětlili rozdíly mezi rozvinutými a rozvojovými zeměmi a vyjmenovali možná řešení nepochybně mezi nimi.
- Pro vysvětlení pojmu ekospotřebitel si žáci vyhledali domácí a zahraniční ekoznačky a pojmenovali společně znaky výroby produktů s tímto označením a přínosy pro spotřebitele.
- Na závěr žáci zjistili označení ekologicky šetrných výrobků.

Použité zdroje:

www.hraozemi.cz
www.ekostopa.cz

Doporučení:

Před uskutečněním této aktivity je vhodné zařadit jednu vyučovací hodinu, během které se žáci seznámí s tématem a budou jim objasněny cíle a požadavky výukové lekce. V počítačové učebně je místo pro 15 žáků, což je vyhovující pro realizaci celé aktivity. S větším počtem žáků je aktivita obtížněji realizovatelná, neboť je nutné, aby učitel žákům radil se zpracováním úkolu.

ŽIVOTNÍ CYKLUS VÝROBKU

Autorka: Ing. Anna Mazáčová

Předmět: Základy ekologie

Ročník: 1. ročník

Předpokládaný čas: 90 minut

Pomůcky: různé vyřazené výrobky na rozebrání, počítače s připojením k internetu, psací potřeby, nářadí

Velká myšlenka: Negativní vliv výroby na životní prostředí lze snižovat.

Zásadní otázky:

- Jaké jsou příklady negativního vlivu výroby na životní prostředí?
- Jak můžeme omezit čerpání přírodních zdrojů?
- Proč a co recyklujeme?
- Jak a proč stanovujeme životní cyklus výrobku?
- Jaký máme vztah k ochraně životního prostředí?
- Které organizace se zabývají zpětným odběrem výrobků?
- Co jsou to emise?

Pojmy: recyklace; sběr; elektroodpad; sběrné místo; energetické využití; demontáž; primární a sekundární zdroje surovin

Fakta: charakteristiky jednotlivých výrob a emisí; dopady působení emisí na půdu, vodu a ovzduší; informovanost o problémech znečištění prostředí a ohrožení biodiverzity

Dovednosti: aplikace zásad třídění odpadu; připravenost na řešení odpadového hospodářství.

Trvalé porozumění:

Žák:

- používá získané vědomosti k vysvětlení působení emisí na životní prostředí;
- formuluje své názory a myšlenky;
- zaujímá vlastní stanovisko k problému;
- popisuje vztah daného výrobku k životnímu prostředí člověka.

Postup:

- Rozdělila jsem žáky do skupin, které následně spolupracovaly na zadaném úkolu.
- Zadáním úkolu bylo určení životního cyklu vybraného druhu výrobku. Práce probíhaly v učebně a pokračovaly další hodinu v učebně výpočetní techniky.
- Každá skupina rozebrala daný přístroj na jednotlivé komponenty a určila použité materiály.
- Následně se pokusili žáci odhadnout procentuální zastoupení jednotlivých složek materiálů ve výrobku a pomocí dostupných zdrojů identifikovat přírodní zdroje, suroviny a složky potřebné k získání a výrobě každého materiálu, jak probíhala jeho výroba a jaké vznikaly při výrobě emise.
- Všechny údaje skupiny zaznamenaly pečlivě do vlastní tabulky či schématu.
- Na závěr určily dopravní emise jednotlivých použitých materiálů pro výrobu výrobku a vyhodnotily celkovou zátěž výroby na životní prostředí.
- Jednotlivé skupiny v závěru práce diskutovaly o nejvhodnější likvidaci výrobku, příp. jeho částečné či úplné recyklaci.

Použité zdroje:

www.nokia.cz (příklad recyklace v životním cyklu mobilního telefonu Nokia)

www.asekol.cz

www.esab.cz

www.czrea.org/cs/druhy-oze/fotovoltaika/ziv-cyklus

www.vetropack.cz (životní cyklus skla)

Životní cyklus výrobku - ukázka žákovské práce

Osnova:

1. Druh výrobku - varná konvice
2. Rozebrání výrobku na jednotlivé komponenty:
  - a) plast - 94 %
  - b) měď - 0,5 %
  - c) kov - 5 %
  - d) pryž - 0,5 %
3. Energetické a materiálové vstupy
4. Emise do ovzduší, vody a půdy
5. Shrnutí

Energetické a materiálové vstupy

např. železo (podobně byly zpracovány i další komponenty výrobku)

Železo, chemická značka Fe, (lat. Ferrum) je kovový prvek významně zastoupený na Zemi i ve vesmíru. Má všestranné využití při výrobě slitin pro výrobu většiny základních technických prostředků používaných člověkem. Objev výroby a využití železa byl jedním ze základních momentů vzniku současné civilizace.

Emise do ovzduší, vody a půdy

a) těžba a zpracování ropy

	SO ₂	CO ₂	NO _x	CO	Úniky paliv a olejů
Zpracování ropy	x		xx		x
Doprava		xxx	xx	x	xx
Těžba ropy		xx	Xx		xx
Motorové oleje		x			xx
Energie	xxx	xx	xx		

b) výroba mědi

	SO ₂	CO ₂	NO _x	CO	Prach	Úniky paliv a olejů
Těžba surovin		x	x		x	xx
Pražení	xx			x		
Doprava		x			xxx	xxx
Energie	xxx			xx		
Tavení		x		xx		

c) výroba pryže

	SO ₂	CO ₂	NO _x	CO	Prach
Kaučuk		xxx			
Síra	xxx				xx
Těžba		xx	xxx	xx	xxx
Energie	xxx				
Doprava	x	xx	xxx	xx	

d) výroba železa

	SO ₂	CO ₂	NO _x	CO	Prach	Úniky paliv
Doprava	x	xx	xxx	xx		x
Těžba		xx	xxx	xxxx	xxx	x
Energie	xxx					
Výroba		x	xx	xx	x	

Shrnutí:

Životní cyklus výrobku zahrnuje těžbu, dopravu, výrobu jednotlivých druhů materiálů, montáž výrobku, prodej, užití výrobku a recyklaci. Zjistili jsme, že tento výrobek se dá recyklovat v plném rozsahu, musí se odvézt do sběrných dvorů, které zajišťují odvoz specializovanou firmou.

FAIR TRADE

Autorky: Mgr. Dana Mocová, Mgr. Simona Medunová

Předmět: Občanská nauka

Ročník: 3. ročník

Předpokládaný čas: 45 minut

Pomůcky: počítače s připojením k internetu, tabule, papíry, psací potřeby

Velká myšlenka: Podpořit Fair Trade má smysl!

Zásadní otázky:

- Může jedinec svým postojem a jednáním ovlivnit lidská práva a jejich dodržování v rozvojových zemích?
- Jak dalece se liší plnohodnotný život od pouhého přežívání?
- Proč jsou jedni bohatí a druzí chudí?
- Proč by měl být obchod fér?

Pojmy:

lidská práva, chudoba, Všeobecná deklarace lidských práv, organizace zabývající se lidskými právy, práva dítěte, rozvojová pomoc, globalizace, Fair Trade

Trvalé porozumění:

Žák:

- vysvětlí souvislost mezi chudobou, dětskou prací a dodržováním lidských práv;
- objasní vliv svého chování na lepší životní podmínky lidí v rozvojových zemích;
- interpretuje pojmy a fakta související s lidskými právy, dokáže je svými slovy vysvětlit;
- žák zaujímá vlastní stanovisko k fair trade.

Postup:

- Vyučovací hodina proběhla v počítačové učebně.
- Hodinu jsme zahájily otázkami směřujícími k problematice fair trade. Se žáky jsme společně krátce diskutovali nad tématy chudoby a mezinárodního obchodu a formulovali s nimi otázky.
- Následně žáci ve dvojicích vyhledávali odpovědi na dané otázky na www.fairtrade.cz nebo na jiných relevantních stránkách. Dělal si poznámky.
  - Co je fair trade?
  - Kdy vznikla společnost pro fair trade a proč?
  - Jak člověk pozná fair trade výrobek?
  - Jaké druhy a typy výrobků to jsou?
  - Kde můžeme koupit fair trade výrobek?
  - Jak se člověk může zapojit?
  - Kdo je odpovědný spotřebitel?
- Žáky jsme vyzvaly k vypracování samostatného praktického úkolu v terénu. Rozdělily jsme je na skupiny po 4 – 5, které nejdříve zjistily prodejní místa výrobků fair trade v místě školy či bydliště.
- Ve svém volném čase žáci navštívili prodejní místa fair trade a připravili přehled o sortimentu a jeho cenách, aby získali přehled o konkrétních výrobcích ve srovnání s tradiční nabídkou v obchodech. Měli tak možnost se sami rozhodnout o nákupu Fair Trade výrobků nebo o šíření informací týkajících se fair trade.

Použité zdroje:

www.fairtrade.cz

www.svetvnakupnimkosiku.cz

Doporučení:

Bylo by vhodné mít předem připravené skupiny žáků, nakopírovanou předlohu projektové práce a v rámci možností buď navýšit čas, nebo přenechat práci žáků u počítače na doma jako samostatnou práci.

Další aktivity GRV v rámci školních vzdělávacích programů

1. Exkurzní den
2. Pozvání hosta působícího dlouhodobě v rozvojové zemi

Foto: Anna Mazáčová

Gymnázium Přípotoční, Praha 10

Naše vize: Nestačí znát, vědomosti musíme i používat a jednat.

Dlouhodobé cíle:

Žák reflektuje dění kolem sebe a zajímá se o domácí i zahraniční společensko-politické dění.

Žák se sám aktivně zapojuje do činnosti občanské společnosti.

Žák jedná nezištně s ohledem na zájmy a potřeby druhých nikoli jen ve svůj vlastní prospěch.

Žák se rozhoduje zodpovědně o své nejbližší budoucnosti a usiluje o svůj osobnostní růst.

Očekávané výstupy:

Žák:

- zhodnotí a pojmenuje své možnosti a překážky pro aktivní účast na řešení konkrétních problémů v lokálním i globálním měřítku;
- je otevřený a tolerantní k jiným názorům a postojům;
- je tolerantní k menšinám;
- sdílí své problémy s ostatními spolužáky a některými učiteli;
- přijímá kriticky názory druhých;
- diskutuje, argumentuje, formuluje a srozumitelně obhajuje své vlastní myšlenky a názory;
- pracuje s různými zdroji informací a provádí kritiku mediálních produktů;
- aktivně používá informace z různých druhů médií;
- definuje, pojmenuje a vysvětlí problémy světa na počátku 21. století;
- navrhne možná řešení globálních problémů, uvede pro a proti u jednotlivých navrhovaných postupů;
- navrhne možnosti, jak může jednotlivec přispět ke snížení negativních dopadů lidské činnosti na životní prostředí a globální klima;
- vysvětlí, co je chudoba, popíše její příčiny, typy a druhy;
- odvodí důsledky chudoby;
- zhodnotí řešení problému chudoby ve světě i u nás;
- popíše a porovná činnost organizací zabývajících se řešením chudoby;
- v rámci svých možností se aktivně zapojuje do některé z akcí kampaně Česko proti chudobě;
- na konkrétním příkladu popíše souvislost mezi ekonomickou situací v určitém regionu a stavem tamního životního prostředí;
- popíše současné problémy s nedodržením lidských práv ve světě;
- zhodnotí možné reakce na porušování lidských práv prostřednictvím aktivního občanského postoje;
- pojmenuje příčiny a důsledky globálních změn klimatu a kriticky zhodnotí různé aktivity motivované snahou o snížení negativních dopadů lidské činnosti na klima a o zlepšení kvality životního prostředí.

Směřuje k tomu být Občan,

kraví ...

děti měji neuvěřitně
ne pouze na skladech
aniho vlastního
věku

netvoří se raději
měkčí než předtím

je schopný přemýšlet
o svých zájmech a zájmech
druhých

umí pracovat s
mnoha různými druhy
informací
různými interakcemi

je tolerantní
k různosti
(sexuální,
etnické)

dobře filtruje
informace
z médií

Ma' pochopení
pro druhé - empatie
na skladech
svoje
zkušenosti

Nepřijímá
druhých názory
a medií

vyjadřuje své mínění
o různých věcech a
svoje zkušenosti

soudí o své nejblíže
kultuře - o, kam a proč
dál

Začlenění GRV do školních vzdělávacích programů

Téma pro školní rok 2009/2010: Chudoba

ZÁKLADY SPOLEČENSKÝCH VĚD - 2. ROČNÍK

Téma: Lidská práva

Časová dotace: 4 vyučovací hodiny

Téma: Ideologie

Časová dotace: 6 vyučovacích hodin

Téma: Proces globalizace

Časová dotace: 3 vyučovací hodiny

EKONOMIE A PRÁVO - 3. ROČNÍK

Téma: Ekonomická integrace

Časová dotace: 2 vyučovací hodiny

Téma: Mezinárodní finanční organizace

Časová dotace: 3 vyučovací hodiny

EKONOMIE A PRÁVO - 4. ROČNÍK

Téma: Chudoba

Časová dotace: 1 vyučovací hodina

Konkrétní rozpracování dané hodiny naleznete níže v části Inspirace pro výuku.

SOCIOLOGIE - 4. ROČNÍK

Téma: Rozvojová spolupráce

Časová dotace: 2 vyučovací hodiny

Téma: Multikulturní společnost

Časová dotace: 3 vyučovací hodiny

Téma: Rovné příležitosti mužů a žen (gender)

Časová dotace: 2 vyučovací hodiny

Téma: Masová média

Časová dotace: 3 vyučovací hodiny

Téma: Rovnost, nerovnost pohlaví, zdrojů, příležitostí aj.

Časová dotace: 2 vyučovací hodiny

Téma: Sociálně patologické jevy, chudoba, extremismus

Časová dotace: 6 vyučovacích hodin

Přesahy do dalších předmětů: dějepis, zeměpis, biologie, anglický jazyk

ANGLICKÝ JAZYK - 1. – 4. ROČNÍK

Téma: Srovnání trávení volného času teenagerů u nás, v Africe, UK

Časová dotace: 1 vyučovací hodina

Téma: Proč je odlišnost dobrá? Aneb život na vesnici a ve městě

Časová dotace: 1 vyučovací hodina

Téma: Výhody a nevýhody misí, charity, dárcovství

Časová dotace: 1 vyučovací hodina

Téma: Ovlivňují klimatické změny náš každodenní život?

Časová dotace: 1 vyučovací hodina

Téma: Role státu v otázce lidských práv

Časová dotace: 1 vyučovací hodina

Konkrétní rozpracování dané hodiny naleznete níže v části Inspirace pro výuku

Téma: Co je stereotyp? Genderové stereotypy

Časová dotace: 1 vyučovací hodina

Téma: Emigrace, tolerance, jazyková bariéra

Časová dotace: 1 vyučovací hodina

Téma: Cestování do bezpečnostně a politicky nestabilních a nedemokratických zemí: Jak by se měl cestovatel chovat? (např. Kuba)

Časová dotace: 1 vyučovací hodina

Téma: K čemu je dobré umění?

Časová dotace: 1 vyučovací hodina

Téma: Prognózy dopadů klimatických změn a jejich vlivu na migraci

Časová dotace: 1 vyučovací hodina

Přesahy do dalších předmětů: dějepis, zeměpis, základy společenských věd

OCHRANA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ - 4. ROČNÍK

Téma: Klima a klimatické změny

Časová dotace: 4 vyučovací hodiny

Téma: Souvislost mezi ekonomickou situací země a jejím životním prostředím

Časová dotace: 2 vyučovací hodiny

Konkrétní rozpracování semináře naleznete níže v části Inspirace pro výuku

Přesahy do dalších předmětů: biologie, základy společenských věd

Inspirace pro výuku

EKONOMIE A PRÁVO

Téma: Chudoba

Autorka: Mgr. Miroslava Belhová

Předpokládaný čas: 45 minut + domácí úkol

Pomůcky: nakopírovaný článek Jak na peníze

Cíle:

Žák:

- uvede různé formy chudoby, její příčiny a důsledky;
- rozlišuje mezi absolutní a relativní chudobou a uvede příklady;
- vysvětlí, co znamená chudoba objektivní a subjektivní;
- formuluje vlastní definici chudoby a podloží ji logickými argumenty.

Postup:

- Studenty jsem nejdříve seznámila s tématem hodiny a položila jim úvodní otázku: Jedno z nejdiskutovanějších témat současných dnů je finanční krize. Lidové noviny ve své páteční příloze otiskly článek: „Jak na peníze“. Napadá vás, o jaké rady asi půjde?
- Na tabuli jsem zaznamenala nápady studentů.
- Poté jsem jim rozdala text, který si přečetli, a u jednotlivých informací/rad měli udělat znaménko či symbol vyjadřující souhlasím, nesouhlasím, nerozumím.
- Následně jsme společně nad textem diskutovali pomocí následujících otázek:
Souhlasíte s filosofií jedné tužky?
Souvisí bohatství se štěstím?
Souhlasíte s tvrzením, že peníze znamenají především volbu?
Je pravda, že radostněji uspokojujeme své touhy než skutečné potřeby?
Má text odpovídající nadpis? Proč ne?
Má text odpovídající ilustrační foto?
- Poté na čistý list papíru v následujících 5 minutách studenti napsali svou odpověď na otázku „Kdo je podle mě chudý?“ Dobrovolníci nahlas přečetli své myšlenky.
- Pak jsem zadala domácí úkol na další hodinu: vypracovat v elektronické podobě svou úvahu na výše uvedené téma, fakultativně spolu s vlastní fotografií autora či autor-ky úvahy.
- Studenti měli týden na přemýšlení, sepsání a úpravu své úvahy. Jejich fotografie měly být černobílé. Cílem bylo vytvořit stejnou image jako má kampaň Česko proti chudobě.

Výstup:

- Eseje studentů doplněné fotografiemi, které je možné prezentovat na chodbě školy, ve třídě apod.

Doporučení:

Bylo časově náročné nejen přečíst, ale i opravit a formálně upravit eseje tak, aby mohly viset na reprezentativním místě ve škole, např. na veřejné nástěnce. Při zkoušení této hodiny se objevily eseje, které sice nesplnily očekávaný cíl, v mnohých se však objevily myšlenky vyjadřující hluboké zamyšlení studentů nad tématem.

Použité zdroje:

Článek „Jak na peníze“. Dostupné na http://www.lidovky.cz/jak-na-penize-0ci-/ln_noviny.asp?c=A090612_100003_ln_noviny_sko&klic=231984&mes=090612_1

Ukázky studentských esejí na téma „Kdo je podle mě chudý?“

„Podle mě je chudý ten, kdo to o sobě tvrdí. Chudoba není jen o penězích, ale i o jiných věcech. Každý máme seřazené své hodnoty jinak, takže někdo si o sobě myslí, že je chudý, když nemá na luxusní auto, někdo když nemá miliony na účtu... a někdo si o sobě myslí, že je chudý jen proto, že nemůže mít rodinu, kterou tolik chce.

Definici chudoby neznám, ale bude to nejspíš souviset s uspokojováním základních (a materiálních) potřeb. Chudý je třeba člověk, který ze svého platu jen taktak zaplatí inkaso a jídlo pro rodinu a nezbudou mu peníze jen tak, na utrácení (ale možná je tak šťastný).

Určit, kdo je a kdo není chudý, je velmi obtížné. Záleží to také na stavu mysli. Chudí lidé mohou být šťastní a ti bohatí zase nešťastní a nespokojení se svým životem. Paradoxně to tak často je. Peníze nejsou všechno, za ně si lásku nekoupíš. To se říká často. Také se říká, že za lásku nájem nezaplatíš. To jsou dva protichůdné názory a zajímavé u nich je, že jsou oba pravdivé. Což se nestává často. I když tuto debatu můžeme pokládat vzhledem ke svému tématu za filosofickou- a tyto debaty se vyznačují tím, že všechno má v sobě svým způsobem trochu pravdy. Ale zpět k chudobě. Poznáme na první pohled na člověku, že je chudý? Všichni si určitě řeknou: „Samozřejmě, to jde poznat, podle věcí, oblečení, no prostě všeho!“ Ale už je tady zase jedno velké ale... Co když se i na první pohled chudý člověk chudý necítí? (A vracíme se znova v začarovaném kruhu na počátek mé práce...)

A jaké ponaučení z toho plyne? Nesuď člověka podle obalu, ale podle toho, co v něm je. A když o svém závěru teď přemýšlím, při již druhém přepisování mé úvahy, musím se až divit, kam jsem se svými úvahami dospěla. Věci jsou spolu propojené mnohem víc, než nás kdy (a v prvéku) napadlo...”

Karolína Peterská

„Na toto téma mám poměrně vyhraněný a jasný názor, protože jak z vlastních, tak cizích zkušeností vím, že peníze nejsou vše. V mnohém souhlasím s oním článkem „Jak na peníze“, především tedy s tím, co zmiňuje socioložka Jiřina Šiklová, a to, že čím víc člověk má, tím víc utrácí, tím víc potřebuje a tím víc chce. To je zkrátka v lidské povaze, chtít stále víc a víc, prostě jen proto, že si myslíme, že s tím „víc“ nám bude líp. Ale tak tomu být nemusí. Chudý podle mě není pouze ten, kdo má nedostatečný plat/příjmy (to samozřejmě také), ale může jím být i například ten, kdo kromě těch peněz nemá nic jiného. Nemá rodinu, o kterou se může opřít, přítele, kterému se může svěřit, nemá vlastně ani pro koho ty peníze utratit. V takovém případě už není důležité, zda je člověk peněžně zaopatřen či nikoli. Chudý podle mě může být i ten, kdo nemá žádný životní cíl, hnací motor, žádné sny ani zážitky. To vše ale záleží na úhlu pohledu, proto si také myslím, že na tom, zda se cítíme chudí nebo bohatí, máme velký podíl i my sami. Samozřejmě za předpokladu, že nám nemrzou nohy a že máme co jíst. Ale přiznejme si, že nejvíce stížností slyšíme od lidí, kteří nemají ani hlad, ani nouzi, a pokud ano, tak často vlastní zásluhou. Důležité asi je umět s penězi hospodařit a být šťastný a spokojený s tím, co máme, ale to je samozřejmě proti přírodě - proti povaze každého z nás.“

Marie Podolská

ANGLICKÝ JAZYK

Téma: Lidská práva, Všeobecná deklarace lidských práv

Autorka: Hana Mátová

Předpokládaný čas: 45 minut

Pomůcky: film „Kult hákového kříže“ v původním znění s anglickými titulky (případně jiný film o problematice porušování lidských práv), do dvojic nastříhané základní články Všeobecné deklarace lidských práv zjednodušené v anglickém jazyce

Cíle:

Žák:

- jmenuje základní lidská práva a vysvětlí jejich aplikaci v praxi;
- diskutuje o konkrétních právech na základě zhlédnutého filmu.

Postup:

- Studentům jsem promítla film „Kult hákového kříže“ v původním znění s anglickými titulky (pomoc při složitých slovních obratech).
- Po zhlédnutí filmu jsme krátce diskutovali. Studenti měli vyjadřovat své názory na film a své chápání zhlédnutých událostí.
- Jednotlivé články deklarace jsem převedla do zjednodušeného anglického jazyka a rozstříhala na jednotlivé články, které jsem rozdala do dvojic.
- Studenti měli za úkol je postupně probírat a diskutovat, zda se filmu týkají či ne. Pokud ano, ve které scéně a jak byla lidská práva porušena.
- Na závěr seřadili jednotlivé články deklarace podle důležitosti na základě svého názoru.

Foto: Iva Zímová

Doporučení:

Jedná se o kontroverzní film s tématem neonacismu, proto je vhodné se na diskusi připravit a vyhledat si fakta, aby bylo možné reagovat na argumenty studentů. Někteří studenti nechápali, proč se mají ve škole dívat na film o neonacistech! Zároveň je nutné dobře zvážit úroveň pokročilosti studentů, aby obsah i sdělení filmu pochopili. Někteří studenti byli filmem zaujati, ale nechtěli vyjadřovat svůj názor. Diskuse se, bohužel, nerozpoutala, jelikož nebyli schopni některé články pochopit, nebo přiřadit ke konkrétním událostem. Je dobré se např. předem domluvit s vyučujícím základů společenských věd, aby probral Všeobecnou deklaraci lidských práv v předstihu. Práce s deklarací v anglickém jazyce může některým studentům způsobovat potíže. Nejsou-li studenti v cizím jazyce zvyklí diskutovat nahlas, pak i samotná diskuse o filmu a lidských právech nemusí nastat. Doporučujeme začít pracovat podobnou formou s jednoduššími tématy a postupně tuto dovednost u skupiny rozvíjet.

OCHRANA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ

Téma: Souvislost mezi ekonomickou situací země a jejím životním prostředím

Autorka: Mgr. Jitka Čierná

Předpokládaný čas: 60 minut

Pomůcky: zadání studentské práce pro studenty

Cíle:

Žák:

- uvede možné souvislosti mezi ekonomickou situací země a jejím životním prostředím, ve zvolené zemi pak pojmenuje vzájemné souvislosti;
- předvidá možný vývoj životního prostředí v dané zemi;
- navrhne některá opatření, která by mohla být ve zvolené zemi přijata, aby se kvalita životního prostředí zvyšovala;
- uvede možnosti mezinárodní pomoci dané zemi;
- navrhne, v čem by mohla daná země být příkladem (pozitivním i negativním) pro ostatní státy.

Postup:

- Hodině předcházela samostatná práce studentů na téma „Souvislost ekonomické situace země a jejího životního prostředí“. Studenti si zvolili zemi, vyhledali informace o její ekonomické situaci a o jejím životním prostředí a pokusili se dát tyto informace do souvislostí ve své esejí. V práci se pokusili zhodnotit situaci, odhadnout možný vývoj v dané zemi a navrhnout možná opatření, která by měla být přijata pro zlepšení situace v oblasti ochrany životního prostředí.
- Studenti si zvolili země ze všech koutů světa podle svého zájmu např. Velká Británie, Německo, Rakousko, Kanada, Indie, Etiopie, Nový Zéland aj.
- Na vypracování práce měli studenti 5-6 týdnů.

Zadání studentské práce

Země:

- poloha (např. zvýraznění v mapě světa, kontinentu...)
- rozloha
- počet obyvatel
- HDP
- členství v mezinárodních uskupeních (ekonomických, politických a jiných)
- případné další charakteristiky země

Ekonomická situace země: cca 300 slov

Kvalita životního prostředí: cca 500 slov

Souvislost mezi ekonomickou situací země a kvalitou životního prostředí:
cca 200 slov

Předpokládaný vývoj situace: cca 200 slov

Obrazová dokumentace

Zdroje informací: podle stanovených citačních norem, u internetových celý odkaz včetně data citace

- Na hodině byla práce hodnocena jako jeden z výstupů ze semináře.
- Studenti prezentovali svá zjištění a diskutovali s cílem vyvodit obecné souvislosti a závěry ke vztahu ekonomické situace země a jejího životního prostředí. Studenti vycházeli ze svých prací.
- Diskuse se opírala o jednotlivé body prací a řídila jsem ji následujícími otázkami:
Jakou strukturu má hospodářství země?
Jak jednotlivé složky průmyslu, zemědělství, energetiky a dalších hospodářských odvětví ovlivňují rozvoj a životní prostředí dané země?
Je situace v rozvinutých zemích obecně lepší než v rozvojových a zaostalých? Proč ano a proč ne?
Kolik peněz jednotlivé státy vynakládají na péči o životní prostředí?
Kde berou země prostředky na tuto péči? Z vlastních zdrojů či z pomoci ze zahraničí?

Doporučení:

Téma je aktuální a zajímavé, přesto nemusí zaujmout všechny studenty. Většina prací byla vynikající nebo velmi dobrá, někteří ale rezignovali a jen něco stáhli z internetu. Podařilo se najít určité souvislosti mezi ekonomickou situací země, zejména v závislosti na charakteru ekonomiky (zda je hnací silou průmysl, zemědělství či služby) a kvalitou životního prostředí. V tomto směru hodina splnila očekávání. Naopak diskuse a zjištění připadaly některým studentům příliš banální a neobjevné a nebyli motivováni vymýšlet vlastní závěry. Je možné tomu předejít průběžnou konzultací se studenty už během tvorby eseje (např. postupné vypracování a prezentování jednotlivých částí v rámci několika seminářů) a klást studentům složitější otázky. Zároveň můžeme poskytnout studentům rady a doporučení během psaní včetně konkrétních odkazů a zdrojů. Aby následná diskuse nevázla, je vhodné si předem rozmyslet, kolik času dané skupině dáme a zda je zvyklá otevřeně diskutovat. Pokud ne, je možné s nimi tuto dovednost rozvíjet i tím, že práci píší a prezentují na etapy na několika seminářích.

Další aktivity GRV v rámci školních vzdělávacích programů

1. Projektový den

2. Exkurzní den

- návštěva nevládní organizace EDUCON pořádající kampaň Česko proti chudobě
- návštěva Domu Naděje v Záběhlicích
- pozvání hosta působícího dlouhodobě v rozvojové zemi

3. Tvorba informační nástěnky o kampani Česko proti chudobě

4. Prezentace sociologického výzkumu „Chudoba a bohatství“ ve spolupráci s FSV UK (respondenti – studenti 2. ročníků) v rámci semináře Sociologie pro 4. ročníky.

Závěrem

Před školami a zejména před učiteli stojí dnes nelehký úkol. Měli by připravit své žáky na život v současném rychle se měnícím světě, světě který je čím dál více vzájemně propojený. Změny ve světě reflektuje i česká reforma školství, která nově zavádí klíčové kompetence a průřezová témata jako součást rámcových vzdělávacích programů. Mnozí učitelé se však necítí dostatečně kompetentní průřezová témata vyučovat a postrádají vhodné učební materiály. Tápají i v tom, jak by mohli průřezová témata začlenit do běžné výuky.

Projekt Náš společný svět se snažil poskytnout přímou podporu čtyřem partnerským školám v začleňování globálního rozvojového vzdělávání do školních vzdělávacích programů a do výuky. Ač se jednalo o školy, které se dlouhodobě snaží reagovat na potřeby dnešních žáků a realizovat nejrůznější projekty, žádná ze škol neměla dosud větší zkušenosti s GRV. Učitelé, kteří se do projektu zapojili, měli zájem o další sebevzdělávání a byli ochotni vymýšlet a zkoušet nové aktivity a přístupy. Velmi důležitá byla také silná podpora vedení škol. Učitelům bylo nejen umožněno účastnit se vzdělávacích kurzů, ale byli podporováni i v realizaci samotných vyučovacích hodin, školních projektů a jiných aktivit. Na některých školách se podařilo zapojit i další učitele, případně mistry odborného výcviku, a tím nastartovat týmovou spolupráci celého pedagogického sboru a posílit mezipředmětové vazby, což je významný krok k proměně klimatu celé školy. Ukázalo se, že globální rozvojové vzdělávání lze realizovat nejen na školách všeobecného zaměření, ale i na specializovaných odborných školách.

Případová studie si nekladla za cíl přinést přesné a ideální návody pro výuku GRV. Měla se stát nástrojem pro sdílení získaných zkušeností při procesu zavádění globálních a rozvojových témat do ŠVP. Věříme, že progres, který všechny čtyři školy zaznamenaly, a zkušenosti jednotlivých pedagogů budou inspirací pro řadu dalších učitelů a škol a zároveň jim dodají odvalu zkoušet nové věci.

Děkujeme vedení a všem učitelům Střední odborné školy veřejnoprávní a sociální ze Stěžer, Střední odborné školy řemesel a služeb z Děčína, Střední školy technické z Ústí nad Labem a Gymnázia Přípotoční z Prahy 10, že s námi na projektu spolupracovali!

Kde hledat inspiraci pro GRV

VZDĚLÁVACÍ PROGRAM VARIANTY (ČLOVĚK V TÍSNI, O.P.S.)

Nádvorník, O., Volfová, A., **Společný svět**. Člověk v tísni, o.p.s., Praha 2004.

Příručka přehledně představuje základní témata GRV. Obsahuje návrhy celých vyučovacích hodin a kratších aktivit ke každému tématu.

Nádvorník, O., Chára, P., **Bohouš a Dáša proti chudobě**. Člověk v tísni, o.p.s., Praha 2006.

Příručka se především se zaměřuje na téma chudoby. Obsahuje metodicky rozepsané lekce a aktivity doplněné o komiksově ilustrace k jednotlivým kapitolám. Ke stažení na www.varianty.cz.

Bohouš a Dáša za lidská práva. Kratochvíl, J. (ed.), Člověk v tísni, o.p.s., Praha 2008.

Příručka přibližuje pomocí textů, komiksových příběhů a výukových aktivit téma lidských práv.

Bohouš a Dáša: klima v tísni. Skalická, P., Kociánová, K. (ed.), Člověk v tísni, o.p.s., Praha 2009.

Příručka přibližuje pomocí textů, komiksových příběhů a výukových aktivit téma klimatických změn.

Lebeda, P., Chára P., Novotná M., Skalická P., **Bohouš a Dáša na tržišti světa**. Člověk v tísni, o.p.s., Praha 2009.

Příručka přibližuje pomocí textů, komiksových příběhů a výukových aktivit téma ekonomické globalizace a související problematiky.

PRŮŘEZNÍK aneb Jak začít s průřezovými tématy. Kociánová, K. (ed.), Člověk v tísni, o.p.s., Praha 2008.

Příručka obsahuje podrobné popisy 10 lekcí a projektů věnovaných průřezovým tématům. Autory lekcí a projektů jsou pedagogové ze škol zapojených do více než dvouletého projektu, který se věnoval podpoře zavádění tří průřezových témat do výuky.

Varianty (kol.), **Dovedu to pochopit**. Člověk v tísni, o.p.s., Praha 2007.

Výukový materiál pro multikulturní výchovu obsahující metodickou příručku a CD-ROM s texty a audiovizuálními materiály. Věnuje se tématům jako jsou: holocaust, život v ghettu, migrace, mezináboženská tolerance a nesnášenlivost v hudbě. Ke stažení na www.varianty.cz.

Gugel, G., Jäger, U., **Svět bez konfliktů**. Člověk v tísni, o.p.s., Praha 2008.

Didaktické materiály pro výchovu k míru a globální vzdělávání na školách. Materiály jsou zaměřené na původ a řešení konfliktů. Vhodné pro střední školy.

Více informací na www.varianty.cz.

JEDEN SVĚT NA ŠKOLÁCH (ČLOVĚK V TÍSNI, O.P.S.)

Jeden svět na školách (kol.), **Watch and Change**. Člověk v tísni, o.p.s., Praha 2008.

Metodická příručka s informacemi a aktivitami + sada 10 DVD s dokumentárními filmy o globálních tématech jako jsou chudoba, konflikty, migrace a vzdělávání. Aktivity v příručce tematicky navazují na konkrétní filmy.

Jeden svět na školách (kol.), **Průřezová témata prostřednictvím dokumentárních filmů – ZŠ. Člověk v tísní**, o.p.s., Praha 2007.

Výuková sada vznikla v rámci projektu „Podpora základních škol v jazykově, kulturně a sociálně rozmanitých lokalitách“, obsahuje i 24 dokumentárních filmů na DVD, které svou tematikou pokrývají všechna průřezová témata RVP pro základní školy.

Jeden svět na školách (kol.), **Rozvojové cíle tisíciletí I. a II. Člověk v tísní**, o.p.s., Praha 2008 (1. díl) a 2009 (2. díl).

Dvoudílná výuková sada je zaměřena na globální problémy současného světa a možnosti jejich řešení, které jsou obsaženy v tzv. Rozvojových cílech tisíciletí.

Více informací na www.jedensvetnaskolach.cz.

ROZVOJOVKA (ČLOVĚK V TÍSNĚ, O.P.S.)

Rozvojovka (kol.), **Globální problémy a rozvojová spolupráce. Člověk v tísní**, o.p.s., Praha 2005.

Publikace se věnuje do hloubky globálním problémům, roli mezinárodních organizací a rozvojové spolupráci. Ke stažení na www.rozvojovka.cz.

Rozvojovka (kol.), **Projekt Virus Free Generation. Člověk v tísní**, o.p.s., Praha 2007.

Sada 4 filmů a didaktické listy pro učitele na téma HIV/AIDS a subsaharská Afrika.

Rozvojovka (kol.), **Novinář, rozvojová spolupráce a humanitární pomoc. Člověk v tísní**, o.p.s., Praha 2007.

Příručka rozvojového vzdělávání pro studenty mediálních oborů. Obsahuje úvod do problematiky rozvojové spolupráce a humanitární pomoci. Součástí jsou i praktické aktivity pro studenty.

Ke stažení na www.rozvojovka.cz.

DALŠÍ DOPORUČENÉ PUBLIKACE

Dlouhá, R., Chára, P., Nádvorník, O., Trunda, J., **Metodika – Výchova v evropských a globálních souvislostech, 1. díl**. www.scio.cz, Praha 2006.

Metodika přibližuje a teoreticky zpracovává možnosti zapojení průřezového tématu Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech do výuky. Obsahuje i ukázkové aktivity.

K. Píchová, E. Burgetová, J. Hurrle, T. Rejšková, **Rozvojové vzdělávání. Manuál pro učitele 2. stupně základních škol**. Charita ČR a Multikulturní centrum, Praha 2008.

Manuál s aktivitami pro 2. stupeň ZŠ. Jednotlivé kapitoly jsou řazeny podle Rozvojových cílů tisíciletí. Obsahuje metodicky popsané aktivity a pracovní listy. Více informací na www.charita.cz/rozvoj-vzdelavani.

Kolektiv autorů, **ANYANA - děti a svět**. Agentura rozvojové a humanitární pomoci Olomouckého kraje, o.p.s., Olomouc 2008.

Metodické materiály pro rozvojové vzdělávání v MŠ a na 1. stupni ZŠ. Metodické materiály představují život dětí z osmi rozvojových zemí a přináší aktivity založené na informacích o jejich životě i zemi.

Více informací na www.arpok.cz.

Kolektiv autorů, **Džbán plný kultur - prioritní země ZRS ČR**. Agentura rozvojové a humanitární pomoci Olomouckého kraje, o. p. s., Olomouc 2007.

Metodické materiály (příručky + pomůcky) k realizaci projektových dnů na téma osmi prioritních zemí zahraniční rozvojové spolupráce ČR pro 2. stupeň ZŠ. Více na www.arpok.cz.

Svět v nákupním košíku. Malířová, E. (ed.), Společnost pro Fair Trade.

Metodiky, pracovní listy a podkladové informace pro realizaci dílen, které propojují naši spotřebu s vybranými ekonomickými, sociálními a environmentálními problémy rozvojových zemí a jejich obyvatel. Součástí je DVD. Více informací na www.fairtrade.cz.

Svět do všech předmětů. Společnost pro Fair Trade a ARPOK, 2009.

Příručka je sbírkou aktivit pro 2. stupeň ZŠ a víceletá gymnázia. Jejím cílem je inspirovat pedagogy k zapojování globálních souvislostí do výuky v konkrétních předmětech. Aktivity jsou rozděleny do šesti témat: ekonomická globalizace, kulturní rozmanitost, přírodní zdroje, migrace, dětská práva a rozvojová spolupráce. Více informací na www.fairtrade.cz.

Global Issues in the ELT Classroom. Pavlíčková, M. (ed.). Společnost pro Fair Trade, 2008.

Materiál pro lektory a učitele AJ, který pomůže studentům orientovat se v aktuálních globálních problémech, hledat jejich příčiny a souvislosti. Více informací na www.globalissues.eu.

Antošová, P., Bárta, J., Urbanová, H., **Učím lépe rozumět světu.** (Projekt PRVák), Adra, 2007.

Metodické listy vysvětlují pojmy z rozvojového vzdělávání a v praktické části přináší modelové aktivity. Více informací na www.adra.cz.

Brander, P. a kol., **KOMPAS: Manuál pro výchovu mládeže k lidským právům.** Česká národní agentura Mládež, Argo, Praha 2006.

Obsáhlá metodická příručka pro učitele ZŠ i SŠ. Obsahuje podrobně popsané aktivity s tématem lidských práv a související problematikou.

Přiliš vzdálené cíle. Rozvojové cíle tisíciletí – manuál globálního vzdělávání.

Tožička, T. (ed.), Educon, o.s., Praha 2009 (2. vydání).

Materiál vznikl v rámci kampaně Česko proti chudobě, „Rozvojové cíle tisíciletí“ jsou v něm představeny stručnou a čtivou formou. Více informací na www.ceskoprotichudobe.cz.

S vietnamskými dětmi na českých školách. Kocourek, J., Pechová, E. (ed.), Nakladatelství H+H, Praha 2006.

Publikace pojednávající o migraci a interkulturním soužití na českých školách, obsahuje zpracované texty pro diskuse ve třídách, teoretické texty, aktivity.

Materiál vznikl v rámci projektu **Náš společný svět**, který byl podpořen z prostředků Ministerstva zahraničních věcí ČR v rámci Programu zahraniční rozvojové spolupráce ČR.

